

UNIVERSITETS

LÆREREN

NR. 107 – SEPTEMBER '97

LÅNE- STILLINGER

Jytte Hilden går ind for flere fastansættelser ved universiteterne

Jeg vil meget gerne give håndslag på, at jeg vil medvirke til at vi ser alvorligt på, hvordan man kan få indført et system med 'overtallige stillinger'..." Forskningsminister Jytte Hilden vil gerne være med til, at der ansættes flere på universiteterne.

Ministeren mener, at en midlertidig meransættelse af faste forskere vil løse flere problemer.

Dels vil det give mange af dem, som i dag - "skammeligt" - er løstansatte, en chance for fastere forhold. "Det er pinligt, at det næsten er et krav, at man er gråhåret og over 40 år, før man får en fast stilling. Det betyder, at meget talent forsvinder ud af forskningssystemet".

Dels skal det forebygge, at forskningssystemet kommer i en "katastrofal situation" om 15 år, fordi de store og rutinerede forskerårgange, som i dag er ansat, bliver pensioneret i årene efter år 2000.

Og endelig ser Hilden en mulighed for, at overtallige ansættelser giver mulighed for at den kønsmæssige skævhed på universiteterne bliver brudt; ordningen kan give flere kvinder en chance: "Og jeg vil gerne understrege, at min politik ikke er, at der skal ansættes lige så mange kvinder som mænd. Men den enorme kønsskævhed på universiteterne er pinlig; det er et enormt spild af talent, når kvinder overses..."

Hilden lover - "og det ikke kun fordi, at næste år er valgår" - at gå foran i re-

FOTO: LARS BAHL

geringen med ideen for at løse problemet, fremgik af hendes indlæg for universitetslærere og sektorforskere i slutningen af august, hvor ministeren diskutererede forskningsspørgsmål med forsamlingen.

Hilden kom ikke nærmere ind på, hvor pengene skal komme fra, men det kan ske ved at universiteterne "låner stillinger", dvs. får ret til at besætte dem nu, selv om de fak-

tisk først bliver ledige, når nogle pensioneres, men det kan også ske ved, at universiteterne tvinges til at bruge af deres opsparing.

Forskningsministeren er dog godt klar over, at hendes gode vilje ikke er nok. Forskningen på universiteterne hører nemlig under Undervisningsminister Ole Vig Jensen. ■

Se side 4

Luk for kværlanter 4
Jytte Hilden fremtrådte kontant, da hun mødte universitetslærere og sektorforskere

Kvinder diskrimineres 6
Så er beviset der: Kvinder får dårligere behandling i "objektive" bedømmelser

Lysørød elefant 7
- er øgenavnet for de kvinder, som kommer ind på grund af kønnet. Vi har kvalifikationerne, siger modtager af kvindestipendium

Kage i folkloren 8
Småfag ved KU går til i småfiddler mellem de faste lærere

Hvorfor er fysik og matematik 10
- så vigtigt, lød spørgsmål på konference

"Nepotisme i Danmark" 12
Sådan lød det i indlæg i stort engelsk forskermagasin. Læs KOMMENTAR

Dårlig opførelse 14
- fra studenterne kræver en bred ryg og skoling. ESSAY

Forskning er kompromis'er 16
Forskningsfup: Det er svingagtigt og uærligt at fremstille forskningen som en ren og problemfri proces. ESSAY

Den klassiske dannelse 18
Hvordan man spiller på de klassiske akademiske dyder ved forelæsninger. Uddrag af tysk roman. FIKTION

Medlemsblad for ULA
(Universitetslærerafdelingen i
Dansk Magisterforening) og
for DJØF's undervisnings- og
forskningsansatte (under
Overenskomstforeningen).

Bladets leder udtrykker fælles
holdninger. Øvrige artikler i
bladet er ikke nødvendigvis i
overensstemmelse med afdelin-
gernes synspunkter.

Eftertryk er tilladt med tyde-
lig kildeangivelse.

Redaktion:

Lektor Arne Kjær, DM
Seniorforsker Birgit Jæger, DJØF
(ansv.hav. for dette nummer)
Journalist Jørgen Øllgaard (DJ)

Redaktionens adresse:

UNIVERSITETSLÆREREN
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø

Telefon: 39.15.30.45 lok. 242

Fax: 31.18.45.77

E-mail: Joe@magister.dk

UNIVERSITETSLÆREREN
udkommer 10 gange om året.
Bladet udkommer den første
uge i hver måned.

Næste deadline: 18. september

Øvrige adresser:

Dansk Magisterforening
Lyngbyvej 32F
2100 Ø
Tlf. 39.15.30.45

Magistrenens
Arbejdsløshedskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39.15.39.15

Magistrenes Pensionskasse
Lyngbyvej 32 F
2100 Ø
tlf. 39.15.01.02

DJØF
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33.95.97.00

AAK – Akademikernes
A-kasse
Nørre Voldgade 29
1358 Kbh. K.
tlf. 33.95.03.95

Juristernes og Økonomernes
Pensionskasse
Gothersgade 133
PB 2126
1015 Kbh. K.
tlf. 33.95.97.00

Oplag: 4800

Foto: Søren Hartvig
(hvor ikke andre er anført).

Grafisk Produktion
og trykning:

Delta Grafisk AS / Scanprint as

LEDER

Af Birgit Jæger, fmd. f. DJØF's
forskningsansatte i UFO

SEMESTERSTART

Selvom termometeret vipper mellem 30 og 31 grader, mens disse linier skrives, er der alligevel sikre tegn på, at sommeren synger på sidste vers. I slutningen af august har mange institutter holdt interne seminarer. Og om ganske kort tid kommer de studerende tilbage til universiteterne i stort tal og forventer fuld opmærksomhed fra de ansattes side. Så melder spørgsmålet sig, om de ansatte nu også har fået forberedt semesterets start godt nok. Blev undervisningen planlagt ordentligt? Næde vi at finde alt materialet frem?

Sådanne spørgsmål melder sig også omkring forskningen: Fik vi brugt de stille sommermåneder til at forske i? Blev den halvfærdige artikel til det internationale tidsskrift skrevet færdig? Fik vi deltaget i en af de mange spændende internationale konferencer?

Der er som regel mange løse ender, som universitetsansatte og forskere andre steder gerne vil nå at samle op på i de stille sommermåneder. Men vi skulle også huske at holde ferie. Godt nok er det rart at have et interessant arbejde, som ofte breder sig ind over ens fritid, så grænserne mellem arbejde og fritid bliver udvisket, men hvis vi ikke husker at holde ferie og være helt væk fra arbejdet en gang imellem, ender det ofte med stress ...

Hvem kender ikke oplevelsen af at tage en faglig bog eller artikel med på ferie, for bare at konstatere at den ikke er blevet åbnet, når ferien er forbi? Det går nok, at den ikke blev åbnet. Men ville det ikke have været bedre slet ikke at have den med; så vi var sluppet for den dårlige samvittighed over ikke at få den læst?

Stress og dårligt psykisk arbejdsmiljø er et emne, som ikke er særlig godt belyst indenfor undervisnings- og forskningsområdet. Vi er vant til at tænke, at arbejdet er så spændende og fleksibelt, så det går nok. Og det er jo som regel os selv, der planlægger arbejdet, så hvis vi bliver stressede, føler vi, det falder tilbage på os selv. Så må det jo være et resultat af vores egen dårlige planlægning!

Der er andre årsager til stress end dårlig planlægning. Arbejdspsykologien fortæller, at en vigtig stressfaktor stammer fra, at man ikke

kan overskue, hvilke forventninger omgivelserne har til ens arbejde. Lige netop på dette punkt lever vi livet farligt inden for forsknings- og undervisningsområdet. Det er svært at planlægge sit arbejde, hvis det ikke er klart, hvilke forventninger omgivelserne har til arbejdet. Der er også mange parter i omgivelserne, der har forskellige forventninger: Studenter, kolleger på instituttet og andre steder, institutledelsen, samt ens egne ambitioner og mål. Forventninger der ofte går i forskellige retninger.

Når denne usikkerhed så bliver kombineret med usikre ansættelsesforhold, blinker alarmlampen. De løstansatte og deltidsansatte knokler i et forsøg på at leve op til forventningerne i et håb om at ende i en fast ansættelse.

Men også ph.d.'ere, adjunkter og forskere på sektorforskningsinstitutterne knokler for at leve op til de forskelligrettede forventninger. Selv om disse stillinger ligger indenfor den ordinære stillingsstruktur, er der jo ingen garantier for, at man bliver fastansat som lektor eller seniorforsker.

De fastansatte skal ikke leve med den usikkerhed. Til gengæld skal de leve op til evalueringer af allehånde karakter. Undervisningen bliver jævnlige evalueret, forskningen skal også evalueres og ved større programsatninger og lign. skal hele initiativet evalueres. Vi har allesammen hørt historier (bl.a. i UNIVERSITETSLÆREREN) om, at forskningen nogle gange bliver evalueret ud fra et andet paradigme, end den er blevet til under. Det giver nogle grimme evalueringresultater, og nogle gange kan det også få konsekvenser for bevillinger, studenteroptag m.m. At leve med frygten for at skulle ende i den situation er også med til at skabe stress og dårligt psykisk arbejdsmiljø. Mange af disse stressfaktorer er strukturelle betingelser, som vi forsøger at ændre på gennem det faglige arbejde i DJØF og DM.

Men at leve med disse stressfaktorer i dagligdagen gør det også påkrævet en gang imellem at koble helt af fra arbejdslivet og – for en stund – fuldstændig glemme alle besværlighederne. Nu starter vi op efter en dejlig sommer med masser af sol. Forhåbentlig friske og energiske og med masser af overskud til at tage de nye opgaver op...

– eller penge, der er bundet til flerårige forskningsprojekter? Universiteterne overfører milliardbeløb til næste år

“Det er pinligt ud over alle grænser, når universiteterne kræver flere bevilninger. Det er svært at argumentere for, når vi ved, at universiteternes opsparing nærmer sig en mia. kroner ...”

Politikerne har et godt øje til universiteternes reserver. Ordene er forskningsminister Jytte Hildens omkring offentliggørelsen af finansloven.

Hilden hentyder til de ca. 900 mio. kroner, som universiteterne havde på kistebunden i begyndelsen af 1997. Sidste år blev universiteternes reserver en torn i øjet på politikerne, der beskattede dem (med 20 pct. af alle beløb over 5 mio. kroner).

I år er det mere problematisk, om beskatningen kan ramme beholdningen, for universiteterne henviser til at der er tale om et “videreførelsesbudget”. Universiteterne siger nem-

Oversigt over “videreførelsesmidler”:

KU	210 mio. kr.,
Aarhus	223 mio.,
Odense	71 mio.,
RUC	36 mio. kr.,
Aalborg	72 mio.,
DTU	201 mio.,
ingeniørskolerne	55 mio.,
HH-Kbh.	43 mio.,
HH-Århus	1 mio.,
HH-Syd	11 mio
Farmaceuth.	10 mio.
	913 mio.

lig – stort set enslydende – at pengene hovedsagelig stammer fra “tilskudsfinansierede aktiviteter”. Det er penge, som man forlods har fået udbetalt fra fonde og andre eksterne kilder til

samt vedligeholdelse af bygninger og apparatur (DTU).

Derfor vil det være urimeligt at lade pengene beskattes, lyder universiteternes indirekte argumentation i finansloven.

forskningsprojekter, som strækker sig over flere år. Pengene er altså bundet og skal udbetales, siger universiteterne.

Den del af pengene, som ikke er bundne, agter universiteterne fx at bruge på videnskabelige satsningsområder (KU), til følgeudgifter i forbindelse med igangværende byggearbejder (Aarhus), til fremrykkede ansættelser

Ministerierne overvejer

Finansministeriet, Undervisningsministeriet og Forskningsministeriet har et godt øje til “videreførelsen”. De kan gå så vidt som til at kalde universiteternes postering for “skattetænkning”, fordi budgetoversigten fortæller, at de faste midler (over finansloven) er opbrugt, mens alle reserver er samlet i den såkaldte “videreførelseskonto”.

Ministerierne overvejer for tiden, hvordan de skal tackle spørgsmålet. Her er der nemlig ingen tvivl om – jf. Hildens bemærkninger – at kassebeholdningen er for stor og det uanset, hvad man så kalder den.

Politikerne så gerne, at nogle af pengene blev bragt i spil nu. Teknisk vil de dog have vanskeligheder ved at beskattede pengene, som de gjorde sidste år.

je

HILDEN: KVINDELIGE FORSKERE

– blev en af topscorerne, når der fordeles 275 mio. kroner til nye forskningsinitiativer

København d. 26.8

Regeringens finanslovsforslag afsætter 275 mio. kroner til en stribe projekter, som bl.a. skal fremme bioteknologi, sund mad, udveksling af forskere over Øresund og øget brug af informationsteknologi samt til særlige kvindeinitiativer, til samarbejde mellem sektorforskning universiteter og erhverv. Pengene er del 25 mio. kr. nybevillinger og 250 mio. kr. frigjorte midler (bl.a. til programforskningen).

Den dyreste del af planen (138 mio. kr.) lanceres under titlen “forskning som

vækstlokomotiv”, som retter sig mod teknisk og innovativ forskning. Fødevareteknologi er her topscorer med 40 mio. kr..

En mindre del af planen kaldes forskning i fremtidens ressourcer. Det dækker bl.a. over et særligt kvindeinitiativ, Freja (Female Researchers in Joint Action), som med 30 mio. er topscorer i denne kategori. Formålet er at give den yngre forskergeneration mulighed for at realisere innovative og bæredygtige forskningsmæssige formål. FREJA-projektet skal ledes af kvindelige, anerkendte forskere, der får til

opgave at samle nye forskergrupper af yngre forskere, gerne kvinder. (Der er flerrårigt afsat 78 mio. kr. til initiativet). Midlerne administreres af Statens Forskningsråd, som hermed får en af de første penge-kasser, som de skal fordele videre til de enkelte forskningsråd, som de mener skal involveres.

En anden bevilling på 22 mio. kr. skal forbedre samarbejdet mellem universitetet, sektorforskningen og erhvervslivet. For at nedbryde samarbejdsbarriererne i den offentlige forskning er det formålet at yde en medfinansiering til institutioner, der indgår samarbejdsaftaler. Også her skal pengene administreres af Statens Forskningsråd (Der er flerrårigt afsat 79 mio. hertil).

Der er afsat 15 mio. kr. til et humanistisk forskningscenter, som skal være et kulturværksted, der skal huse forskere med ophold af et års varighed og med projekter inden for bred emnekreds. Centret skal angiveligt sikre en bedre forståelse for de processer, der påvirker vores kultur, sprog, identitet og holdninger. Pengene skal igen fordeles af Statens Forskningsråd. (Der er flerrårigt afsat 48 mio. hertil).

Den tredje del af planen handler om Danmark som IT-foregangsland. Her er der afsat penge til et elektronisk forskningsbibliotek, som skal forbedre forskernes muligheder for at indhente information. Hertil er der i 1998 afsat 30 mio. kroner.

je

OLE VIG: BYGNINGER OG ANLÆG

– men også penge til universiteternes forskning

København d. 26.8

Universiteterne får 75 mio. kr. ekstra “frie midler” til forskning på finansloven for 1998. Det er penge, som universiteterne selv administrerer. Begrundelsen for bevillingen er, at der skal være balance mellem pengene til basisforskning og

til programforskning, som i det seneste årti er vokset betydeligt.

Merbevillingen betyder, at forholdet mellem bevillinger til uddannelsessiden og til forskningssiden er nogenlunde uændrede igennem de seneste år. Universiteterne har ellers beklaget sig over, at den stigende indtægt fra uddannel-

sestaksametrene ikke er blevet suppleret med tilsvarende forskningspenge. Det har således ikke været muligt at fastansætte flere undervisere, fordi forskningsandelen af deres løn manglede.

Af de 75 mio. kr. stammer de 50 mio. fra regeringens plan “Universiteter i vækst” og de 25 mio. er tilført “som led i regeringens styrkelse af grundforskningen.

Undervisningsministeriet er med til at finansiere det

nye elektroniske forskningsbibliotek (i samarbejde med Forsknings- og Kulturministeriet)

Ud over forskningsmidlerne er de bedste nyheder i Ole Vigs finanslov, at der afsættes penge til udbygning af KU-Amager, udbygninger på universiteterne i Aalborg, Aarhus og Roskilde, til humaniora, samfundsvidenskab og idræt i Odense.

je

LUK FOR KVÆRULANTER

- sagde Forskningsministeren ved møde med universitetslærere og sektorforskere

"Det er pinligt ud over alle grænser, når universiteterne kræver flere faste stillinger: Det er svært at argumentere for, når 171 af i alt 800 professorater ved universiteterne er ubesatte. Det er sådan noget, som får politikerne til at løbe baglæns".

"I kræver mere forskningstid og sabbatical-ordninger, så I får sammenhængende tid til at forske. Men altså: Det er ikke et spørgsmål for ministeriet; den sag må I løse ude i marken på jeres arbejdspladser ..."

"Nogle steder regner man

med, at der automatisk følger nogle penge med, når der skal laves ændringer. Det gør der ikke altid, og så er kommer der gang i brokkassen. Men miljøerne må regne med, at der skal være lidt kappestrid. Det hører med, man skal kæmpe lidt for sine ting ..."

Jytte Hilden solgte sig professionelt, da hun mødte 30 forskere fra DM's afdelingsbestyrelser for universiteterne og for sektorforskningen. Hun fremtrådte sikkert, handlekraftigt og dynamisk med bank i bordet og klare meldinger. Og hun snak-

kede ikke forsamlingen efter munden; men sagde gerne forsamlingen imod.

Klager og åbenhed

"På DTU er der to personer, som ikke laver andet end at behandle klager over bedømmelser ved ansættelser. Og på KU-naturvidenskab har det taget over 6 år at besætte et professorat på grund af klager, siger dekanen, sagde Jytte Hilden.

"Hvorfor kan man ikke bare stole på, at det er retfærdige bedømmelser"?

"Jamen", svarende tillidsmand ved KU, John E. Andersen. "Indsigelsesmuligheder betyder nok, at der kommer enkelte kværulanter frem, men der skal altså være plads til behandling af begrundede klager. Uden klagemulighed er der risiko for summariske rettergange og nepotisme. Du skal jo tænke på, at med den nye universitetslov er der mindre genomsigtighed i systemet. Hvis man skærer klagemulighed væk er der ikke pres på udvalget, sådan at de følger reglerne ..."

Hilden: "Hvis der er nogle i udvalget, som ikke følger reglerne, så smid dem ud"

Andersen: "Hvis ingen kan komme med indsigelsen, hvem kender så kriterierne bag et bedømmelsesudvalgs indstilling?"

Bedømmelsesudvalg skal lave faglige domme. Det er

Hilden: "Bedømmelser bør være offentlige for dem, som er kendt kvalificerede. Det vil give en bedre diskussion end den nuværende klagemulighed, som giver alt for langsomme procedurer ..."

Positiv diskrimination

"Hvis Ligestillingsrådet ikke vil acceptere ligestillingspolitik, hvor kvinder får en fortrinsret, så må Ligestillingsrådet ned-

lægges". Jytte Hildens fremtræder kontant, når hun skulle tage stilling til det problem, at ligestillingsloven spænder ben for en positiv diskrimination, hvis fx universitets-sektoren vil øre-

MØDE MED MINISTEREN

I midten af august mødtes bestyrelserne fra DM's to afdelinger, der har relation til forskning: Universitetslærerne og sektorforskerne (inkluderet museer, arkiver og biblioteker). Som en del af programmet blev der afholdt et møde med forskningsminister Jytte Hilden.

DM's universitetslærer-formand Arne Kjær oplyste de hovedproblemer, som fagforeningens bestyrelser gerne ville diskutere med forskningsministeren:

- Forskningsfinansieringen forringes i disse år fordi flere og flere penge fastlåses i programbevillinger. Der bør være mere 'risikovillig kapital', som kan understøtte de kreative kræfter.
- Karrieremulighederne for unge forskere - og dermed rekrutteringen - er for ringe. Der er for få attraktive - faste - stillinger.
- Der mangler en minimumsgrænse for forskningstiden således at denne ikke hele tiden bliver et residual; først når undervisningen og administrationen er afviklet, kan der forskes. Også sabbatical-ordninger med ren tid til forskning bør institutionaliseres.
- Det tager for lang tid at ansætte folk. Men det vil være uheldigt, hvis indsigelsesmuligheder overfor et udvalgs bedømmelse af den videnskabelige produktion fjernes.
- Eventuel mobilitet mellem universitetet og sektorforskningen eller med det private erhvervsliv må ikke ske gennem en forringelse af forskerens ansættelsesvilkår. Mobilitet skal fx ske ud fra faste stillinger, der sikrer den enkelte og samtidig gavner institutionen.

Det er et dødt system, hvor reglerne appellerer til indsigelser. Det hører til en tid, hvor enhver forsmået elsker straks gør opmærksom på sin sag i Information ..."

grunden til, at forskningsverdenen tager det så helvedes alvorligt, for bedømmelsen går jo tæt på den enkelte. Og der er altså masser af forskere, som er blevet præget af en forkert bedømmelse. Og her taler jeg ikke om kværulanterne ..."

mærke stillinger til kvinder.

Flere kvinder i forskningen er en af hendes mærkesager: "Det er et faktum, at kun 19 pct. af de ansatte på universiteterne er kvinder. Kvinder skal være 2,5 gange så gode som mænd for at få de faste stillinger. Det

siger noget om sammenspiste miljøer, som bør tage sig sammen. Universiteterne snyder sig selv for alle de kvindelige talenter, mens man i andre sektorer – fx den stærkt ekspanderende telesektor – i høj grad kan bruge dem”, sagde Hilden.

“Vel, man kan ikke fyre folk i bundter og ansætte kvinder i stedet. Men vi må finde nogle mekanismer, hvor flere kvinder kommer med. Måske skal vi

versiteterne forsømt. De er bange for at give dem ledelsesbeføjelser, når de er valgt – så derfor er de slet ikke i stand til at tage beslutninger. Men er de ikke det, så ud med dem ...”

Tillidsmand fra KU-naturvidenskab, Bjarne Andresen: “Det er blevet så moderne i et entusiastisk tonefald at sige ‘jo mere ledelse, jo bedre’. Men det forudsætter altså en kompetent og forstående ledelse. Ledelse i

FOTO: JONNA KELDSEN

konstatere, at der er en pukkelsituation i et stykke tid, og så putter vi flere personer – fx kvinder – ind i de faste stillinger i den tid?”

Ledelse

“Forskningsmiljøer skal være steder, hvor det er sjovt og kreativt at være. Gode ledelser vil trække dygtige forskere til. Det kræver ledelse, og det har uni-

versiteterne forsømt... sig selv giver ikke kompetence...”

Fri forskning koster fx penge, og det har lederne sjældent. Derfor kommer den fri forskning i klemme, når vi gennem meroptag af studenter pålægges flere arbejdsopgaver i hverdagen. Men der kommer ikke flere penge i systemet og det gør det jo ikke nemmere at lede ...”

Note:

“Jeg har lige underskrevet en ny ansættelsesbekendtgørelse for sektorforskningen. Den er udtryk for en udvikling: For 25 år siden var der en markant Storebror-Lillebror-rolle til universiteterne. Men ved hjælp af en bevidst ansættelsespolitik har sektorforskningen oppe sig, så der nu er åbnet op for en større mobilitet mellem de to sektorer.

Og sektorforskningen har fået mulighed for ansættelse af professorer på åremål. Og de har selvbestemmelse ved ansættelser: Nu indstiller et bedømmelsesudvalg, hvem der er kvalificerede, men institutionen vælger selv hvem der skal ansættes blandt de kvalificerede”.

HVILKET MINISTERIUM?

Forskningsministeren (S) ved godt at meget af hendes forskningsområde i praksis administreres af Ole Vig Jensen (R). Derfor ser hun sin rolle som debatskabende og påvirkende. “Det er da glædeligt, at Forskningsministeren har forståelse for, at stillingsstrukturen indeholder nogle åbenbare uhensigtsmæssigheder og at hun er indstillet på, at medvirke til at ændre forholdene. Det er problematisk, at universiteternes egen minister (undervisningsminister Ole Vig Jensen, red.) er så langt fra universiteterne, som han er. Men hvilken opbakning har du i regeringen”, lød et spørgsmål fra salen på seminaret, hvor Hilden var hovedtaleren.

Spørgsmålet henviste til den latente konflikt mellem Forskningsministeren og Undervisningsministeren om, hvor universiteterne hører hjemme. Såvel universiteternes forskning som undervisning hører hjemme under Ole Vig, mens den generelle forskning hører hjemme under Hilden.

Ministeren anerkender, at de konkrete beslutninger - administration, lovgivning m.v. - hører hjemme under et andet ministerium, men hun afslørede udmærket kendskab til argumentationen om, at universiteterne

retteligt hører hjemme under Forskningsministeriet: At universiteternes forskning og undervisning er knyttet tæt sammen.

Hilden er da også klar over, at hun ikke har den myndighed, som ligger i at sidde på penge-kassen: “Regeringen har delt områderne sådan op i 1993. Og Forskningsministeriet er ikke stort, men så må jeg jo skabe diskussionerne for at få det til at se stort ud ...”, forklarede ministeren om den strøm af initiativer, som kommer fra hendes ministerium. “Men i praksis er det blevet ministeriets opgave at koordinere - og det at koordinere er ikke forfærdeligt morsomt; der er nemlig ingen, som vil administreres ...”

Hun ser sine opgaver i at være debatskabende og påvirkende på de områder, som er tilgrænset hendes forskningsområde. “Og jeg kan love Jer, at de synspunkter, som jeg fører frem på disse områder, kommer med i regeringens interne diskussioner. Via debatten må vi så finde frem til fælles løsninger”, fortalte hun til de forsamlede universitets- og sektorforskere, hvoraf nogle åbent spurgte: Hvornår kommer vi under Hilden?

Det kontante spørgsmål svarede hun ikke på. ■

BEVISET: KVINDER DISKRIMINERES

Kvinder og mænd bedømmes slet ikke ens, viser grundigt svensk undersøgelse af stipendieuddeling på det sundhedsvidenskabelige område. Der er især noget galt med peer-review-systemet, som er nepotistisk og sexistisk

nes Wold – konkluderer, at ens køn og det at kende en af bedømmerne er af afgørende betydning, når man skal ansøge om stipendier. De mener så, at en af måderne at afskaffe nepotismen og sexismen på er at afskaffe hemmelighedskræmmeriet omkring bedømmelser.

kvinder ikke scorede samme kompetence-bedømmelse i denne undersøgelse og i evalueringsskemaerne, som skulle uddelte stipendier. Faktisk var forskellene så markante, at de bedste kvinder kun blev bedømt lige så kompetente som de mindst produktive blandt de mandlige ansøgere.

Freindship bonus

For at undersøge om diskriminationen over for kvinder kunne have andre årsager end kønnet, inddrog undersøgerne andre faktorer: om kvinderne havde valgt lavt prioriterede forskningsområder, om de kom fra mindre kendte universiteter, eller havde mindre tilknytning til akademiske beslutningstagere. Deres lavere score kunne hænge sammen med disse faktorer, lød tesen.

Men denne tese kunne delvis afvises. Dog var det en betydningsfuld faktor, hvilken tilknytning ansøgeren havde til medlemmerne af bedømmelseskomiteen. Det gav stor bonus at kende een i komiteen.

Dem, som kendte nogen i komiteen, fik markant højere scores (0.22 på en 4-skala). Så selv om forskningsrådets politik ikke tillader 'biased' bedømmere at deltage i bedømmelser af folk, som de er knyttet til, var denne regel inkonsekvent, idet de 'neutrale' komiteemedlemmer i praksis højnede scoren, når de skulle vurdere deres ansøgere.

Kvindelige ansøgere kunne således udligne deres køns-mæssige minus (-0.21 kompetence point) ved at kende en af bedømmerne (+0.22). På den anden side, så havde en kvindelig ansøger uden personlige forbindelser et dobbelt handicap (-0.21 og -0.22) i forhold til en mandlig ansøger, som kendte en af bedømmerne.

Peers "uafhængighed"

Den svenske undersøgelse er enestående i sin metodologi, som følger almindelige empiriske og statistiske metodologi. Den er enestående, fordi den baseres på ellers fortrolige dokumenter fra 11 bedømmelsesudvalg. Her får eksperterne normalt lov til at gemme deres vurderinger bag lukkede døre.

Wennerås og Wold konkluderer da også, at 'peer'-systemet slet ikke er så godt, som det normalt antages, fx i forhold til citationsindekser. Peer-systemet skal ikke kun kritiseres, fordi peers kan favorisere projekter, som har

tilknytning til deres egne forskningsfelter. Undersøgelsen viser utvetydigt, at der er grund til at så tvivl om peer's "uafhængighed", når der er så udtalt en "freindship-bonus".

Nogle vil måske mene, at bonus'en er resultat af, de favoriserede ansøgere har et fortrin, fordi de hører til den videnskabelige elite gennem relationen til deres protege, og at de derfor er mere kompetente end gennemsnitsansøgeren. Det kan gerne være, noterer svenskerne, men alligevel er der noget galt med systemet, når ansøgere med personlige forbindelser opnår ekstra score uden at det afspejles i deres videnskabelige produktivitet. "Vi ser ingen grund til, at folk høj forskningsproduktivitet med høj kvalitet ikke skal belønnes tilsvarende, fordi de ikke er tilknyttet en prestigefyldt forskningsgruppe".

Flere kvindelige evaluatore

De ulige bedømmelser af kønnet kan skyldes, at der er for få kvinder blandt bedømmerne. Kun 5 af 55 bedømmere var kvinder, og noget tyder på, at disse er mere fair i bedømmelsen af deres kønsfæller end mændene. Men det løser ikke problemet at sætte flere kvinder ind, mener de to svenskere. Det er peer-systemet i sig selv, som må ændres.

Især vil større offentligt indblik i bedømmelser have en betydning. "Det hævdes ofte, at fortrolighed om scoren vil beskytte bedømmerne fra upassende indblanding. Vores resultater sår imidlertid tvivl om denne indvending. Det er også blevet indvendt, at rekruttering af dygtige peer-reviewers vil være vanskelig, hvis de ikke er garanteret anonymitet. En sådan frygt synes overdrevet, fordi – på trods af, at scoren faktisk har været offentligt tilgængelig siden 1995 i Sverige – så har der ikke været nogen stor tilbagetræden af peer-review'ers fra evalueringsskemaer".

De slutter: "Forskningsverdenen må erkende, at videnskabsmænd er lige så lidt immune end andre mennesker mod fordomme og kammerateri. Udviklingen af et peer-review-system med modstandskraft over for den menneskelige naturs svagheder må derfor have høj prioritet ..."

Wennerås og Wold: **Nepotism and sexism in peer-review** (Nature 387, 22. maj).

"Forskningsverdenen må erkende, at videnskabsmænd er lige så lidt immune som andre mennesker mod fordomme og kammerateri ..." Peer-review'ers – fagkundige bedømmere – er fyldt med fordomme; de kan ikke dømme videnskabeligt uafhængigt af køn. Peer-review overvurderer mandlige præstationer og undervurderer kvinder.

Det konkluderer en svensk undersøgelse på det sundhedsvidenskabelige forskningsråds område. To kvindelige forskere fik ved hjælp af lov om offentlighed i forvaltningen indblik i 11 evalueringsskemaers arbejde. Analysen viste, at bag de lukkede døre scorer kvinderne markant dårligere end mændene på trods af, at kvinderne har objektivt set kom med større videnskabelig ballast. I det undersøgte år var der 114 ansøgere til 20 stipendier, heraf 62 mænd og 52 kvinder. Der blev kun ansat 4 kvinder.

Kvinderne havde gennemsnitligt et køns-mæssige minus på -0.21 kompetence point på en 4-skala i forhold til mændene. En nærmere granskning viser, at kvindelige ansøgere skal have offentligtgjort ca. 3 artikler mere i højt anerkendte videnskabelige tidsskrifter (som Nature eller Science) eller 20 artikler mere i respektede fagblade for at opnå den samme vurdering af deres videnskabelige kvalifikationer som deres mandlige kolleger.

Men det hjælper også at kende en i bedømmelsesudvalget. Det kan kompensere for kønnets handicap. Men kender hun ingen, så har hun et dobbelt handicap, som er næsten umuligt at udligne med videnskabelig produktivitet, siger analysen.

Svenskerne bag undersøgelsen – Christine Wennerås og Ag-

"Videnskabelig kompetence"

Tidligere troede man, at når flere kvinder kvalificerede sig, så ville mandsdominansen mindskes. Men den tese holdt ikke, siger forskerne med henvisning til fagområdet biomedicin. I Sverige viser statistikkerne, at selv om kvinderne står for 44 pct. af de biomedicinske ph.d.-grader, så får de kun 25 pct. af adjunkturerne og kun 7 pct. af professoraterne.

Der sker således ingen naturlig kønsudligning, og undersøgelsen ser på årsagerne. Det gjorde de ved at se på de peer-bedømmelser, som blev foretaget i 11 konkrete komiteer i 1995.

Evalueringsskemaer vurderer ansøgere ved at give scoren 0-4 på tre parametre: Videnskabelig kompetence, forskningsområdets relevans og kvaliteten i den foreslåede metodologi.

Kvinder scorer lavere end mænd på faktoren "videnskabelig kompetence". Denne faktor refererer i høj grad til antallet og kvaliteten i videnskabelige publikationer, og når kvinder scorer lavere her er det almindeligt antaget, at det er fordi de er mindre produktive. Svenskerne undersøgte, om det var en rigtig antagelse:

De undersøgte den videnskabelige produktivitet hos hver af de 114 ansøgere ud fra seks parametre, bl.a. det samlede antal originale videnskabelige publikationer og antallet af publikationer, hvor ansøgeren var førsteforfatter. (Disse to faktorer blev så graderet efter tidsskriftets rating). Blandt parametrene var også et citationsindeks, hvor det blev målt, hvor ofte ansøgerens publikationer var blevet nævnt i 1994.

Det særpregede resultat af undersøgelsen var, at mænd og

LYSERØD ELEFANT

Kvinder som hjælpes ind i stillinger på grund af kønskvotering bliver ikke ildesete i miljøerne. For de har selvfølgelig kvalifikationerne til stillingen, siger en af modtagerne af KU's kvindestipendier

"**J**o, naturvidenskab er et meget mandsdomineret miljø. Det er tydeligt, jo højere du kommer op i rækkerne. Og nej: Det er ikke fordi kvinder er dårligere kvalificeret ..."

Anette Stryhn Buus var en af de 4 unge lovende, kvindelige forskere, som i år fik KU-naturvidenskabs Curie-stipendier – og hun fik det ikke på grund af sine kvindepolitiske synspunkter. Hun fik det for at forske videre i sit speciale "immunologi", men hun er ikke bange for at komme med skarpe udsagn:

"Kvinder er ikke dårligere kvalificerede end mænd. Mænd er evner til at gøre sig bedre bemærket; nogle foretrækker endda at gøre sig uheldigt bemærket frem for slet ikke at blive set. Mænd er mere frembudsende og ekshibitionistiske, hvor kvinder dukker sig".

Bedømmelser ikke 'objektive'

At bedømmelsesprocedurer skulle være objektive og med lige muligheder lægger Anette Stryhn ikke så meget i. Hun henviser her til en svensk undersøgelse (se sidste side), som fortæller, at kvinder systematisk vurderes lavere i bedømmelser end mænd – uanset kvalifikationer.

"Ansøgninger og faglig produktion kan godt være 'døde papirer', som ikke tager hensyn til køn. Den svenske undersøgelse viser jo, at den bedste kvindes faglighed ikke er blevet vurderet bedre end den dårligste mand. Det forhindrer mig ikke i at søge, men det er vanskelige vilkår. Som kvinde skal du altså være iøjnefaldende bedre end mændene ..."

"Man skal tænke på, at det ikke er en upersonlig computer, men ofte en flok mænd, som vurderer 'de døde papirer'. Det gør, at der kommer et subjektivt element ind, når stipendia og stillinger skal besættes."

Kønskvotering og kvalifikationer

Hun kan ikke genkende mændenes skræmmebilleder af kønskvotering: At det betyder, at standarden sænkes, fordi ansættelsen kan gå udenom den bedst kvalificerede (mand), fordi kravet er, at der skal findes en kvinde.

"Man skal ikke tage kvinder for enhver pris. Hvis du lægger andre kvalifikationer ind end de faglige, så får du måske ikke den bedste. Kvalifikationerne skal selvfølgelig være i orden, og der kan jo ikke tages individuelle hensyn som at 'hendes

produktion er ikke stå stor, fordi hun har været på barsel' osv. Det eneste vi kræver er en fuldstændig fair bedømmelse af vores kvalifikationer", siger hun med henvisning til den svenske undersøgelse.

Hun mener heller ikke, at hun bliver en 'lyserød elefant' i miljøet, fordi alle ved, at hun kun har fået stillingen, fordi hun er kvinde. *"Det vil selvfølgelig være sådan, at hvis du ikke har kvalifikationerne til stillingen, så bliver det ikke sjovt at være ansat",* siger hun og vender argumentationen på hovedet:

"I dag er det sådan, at mænd er favoriserede på grund af deres køn. Og det er vel heller ikke rimeligt?"

Børnefødsler giver afbræk

Med en enkelt afstikker til kemi har Anette Stryhn Buus læst biologi på KU. Hun afsluttede sit speciale i immunologi i 1991 og gik herefter over på et ph.d.-stipendium (efter den gamle licentiat-ordning). Afslutningen på ph.d.-graden blev lidt forsinket af en barnefødsel, så den blev afsluttet i 1995. Siden har hun været på post.doc.-stipendium – inklusive et barn mere – og nu hedder det så Curie-stipendium.

"Curie-stipendiet er kvinders chance for at bryde med den kønsmæssige ulighed på universitetet. Det er en mulighed for at få kvinder ind, som var druknet i de gamle systemer og karriereveje."

Hvis jeg ikke havde fået det stipendium, så måtte jeg søge andre midler, hvis jeg ville blive på universitetet. Curiestipendiet betyder, at jeg kan holde kontakt til miljøet, indtil der eventuelt kommer et lektorat. Uden at blive på universitetet kan man ikke opretholde den publikationsrate, som er nødvendig, hvis du vil kvalificere dig til stillingerne", mener hun.

"På universitetet kan du selv vælge, hvad du synes er spændende. Her er du metodemæssigt fri til at forfølge noget, som pludselig opstår – og som kan blive enormt 'hot'."

Legeaspektet er en grund til, at vi er her: det er vidunderligt, når du engang imellem får noget til at hænge sammen – det er den succeside, som opvejer alle de negative ting."

I det private erhvervsliv er du meget mere dirigeret; der skal forskningen bestemmes af, at den skal kunne udvikles og sælges", siger hun og fortæller, at lønforskellen til det private arbejdsmarked er markant. *"Og ud*

FOTO: SØREN HARTVIG

over lavere løn, så har vi også længere arbejdstid. Vores boss er publiceringen. Men jeg vil gerne give afkald for friheden til fordybe mig i selvvalgt forskning".

Hun fortæller, at børnefødsler nok er et af de elementer, som sætter kvinders karriere i stå i forhold til mænds, men det er ikke det afgørende: *"Når du går hjemme i et halvt år, så får du et brud i din karriere. Det er mindre slemt, hvis man bare har et miljø at komme tilbage til. Hvis du har et arbejdssted at komme tilbage til skal du nok overleve. Det samme gælder i øvrigt ved udlandsophold: Du kan komme tilbage med gigantkvalifikationer, men de er ikke meget værd, hvis du ikke straks kan gå i cirkulation igen i forskningsverdenen herhjemme".*

Forskelle til mænd

I diskussionen om kønsulighederne på universitetet er den underliggende tese, at mænds virkelighed og værdier er fremherskende i forskningen. Spørgsmålet er imidlertid, om kvinderne har noget andet at bidrage med i naturvidenskaberne end mændene?

Stryhn vil imidlertid ikke acceptere spørgsmålets præmisser: *"Argumentationen bygger jo på, at kvinder kun skal have ret til faste stillinger på linie med mændene, hvis vi kan bidrage med noget 'nyt'. Det vil svare til, at vi for 50 år siden sagde, at det var ligemeget, om kvinder fik en uddannelse og bedst blev hjemme ved kødgrøden, for det gik jo meget godt ..."*

Sagens kerne er, at man foreholder kvinder adgang til den verden, og at vi skal have vores

chance. Det er vigtigt, at begge køn er repræsenteret alle steder i samfundslivet. Det giver forskellige muligheder, for mænds og kvinders handlinger er ikke identiske. Kun ved at få vores chance i forskningssystemet kan vi vise, at vi måske kan noget andet end mændene ..."

Men hvad er det så kvinder gør forskelligt fra mænd?

"For at svare på det, må jeg jo generalisere, med fare for farlige forenklinger. Men kvinder er mere målrettede og fokuserede. Vi er bedre til ikke at tabe tråden. Vi render i mindre grad ud af en tangent, som pludselig opstår og som ser interessant ud. Hvis en forsøgsopløsning pludselig bliver blå midt i det hele, når vi har travlt med at nå frem til nogle bestemte resultater, så lader vi os ikke aflede", siger hun.

"Mænd er i højere grad legebørn: Så nu kom der en sjov maskine, lad os bruge en måned på den ..."

Kvindens adfærd skyldes måske, at vi skal hjem til vores børn – og så er der ikke råd til snik-snak på gangene, forklarer hun og tilføjer:

"Kvinder er også mere kritiske overfor deres egne resultater, det er et vigtigt træk i videnskaben at stille spørgsmålet, om noget er rigtigt eller forkert. Her er mænd lettere antændelige: Hvis de får deres svar, så stiller de sig i højere grad tilfredse ..."

Hun vil dog gerne aflive den udlægning, at kvinder er bedre til det daglige arbejde: *"Kvindens dyder skal ikke udlægges, som at vi er bedre til at lave rutineopgaverne ..."*

KAGE I FOLKLOREN

Folkloristik ved KU er et småfag, hvor miljøet ødelægges af interne modsætninger, siger evaluering

Der er lukket for nyoptag på Folkloristik i 1997. Det er KU-humanioras kontante reaktion på en stærkt kritisk evalueringsrapport om faget. Rapporten fortæller om et småfag, hvor lærerne slås indbyrdes om den faglige profil og administrationen af faget: "Uddannelsen gøres til genstand for en bemærkelsesværdig uenighed mellem på den ene side tre fortalere for det traditionshistoriske perspektiv på folklorisikkiken og på den anden side en fortaler for det kulturteoretiske perspektiv. Denne konflikt og den særdeles skarpe, til det uforsonligt grænsende tone mellem lærerne vanskeliggør i helt urimelig grad de studerendes mulighed for selvstændig stillingtagen til folklorisikkikens faglige profil og belaster endvidere kvaliteten af uddannelsen", lyder den hårde dom.

Styregruppen finder forholdene så uholdbare, at den anbefaler, at fakultetet overtager administrationen af uddannelsen. Fagligt set vil den have fagene folkloristik og etnologi lagt sammen eller samordnet. Og på det personalemæssige område vil den have de faste læreres faglige sammensætning vurderet, ligesom fakultetet seriøst må overveje om den nuværende institutleder skal omplaceres til et andet fag.

Personrettet kritik

Rapporten er kontant i vurderingen af lærerne: "Fakultetet (bør) som minimum ... overveje lærergruppens sammensætning og især seriøst muligheden for at give den nuværende institutleder en ansættelsesmæssig placering andetsteds på fakultetet. Det er styregruppens forsigtige vurdering at den pågældende har meget gode personlige og faglige kvaliteter, men at det samtidig i hvert fald er klart at den nuværende placering på folkloristik langtfra på nogen hensigtsmæssig måde kan gøre disse kvaliteter konstruktive for uddannelsen. Fakultetet kan også reorganisere hele den nuværende lærerbemanding".

Det er kun sket få gange i Evalueringscenrets virke, at rapporter kritiserer enkeltpersoner. Rapportens hårde bedømmelse af institutlederen fremstår da også konstaterende, men der argumenteres ikke særligt for den. Baggrunden må man læse mellem linjerne.

En af de indirekte kritikker kan være både administrativ og faglig. Rapporten konstaterer nemlig, at der er kompetenceproblemer mellem studieleder og institutleder. Studielederen skal ifølge Universitetsloven forestå den praktiske tilrettelæggelse af den pågældende ud-

dannelse og disponere over de tildelte forskningsressourcer; institutlederen skal varetage instituttets daglige ledelse, herunder planlægning og fordeling af arbejdsopgaver.

Som følge af denne fordeling indeholder loven "en latent konflikt mellem studie- og institutledelse, idet studielederen disponerer over undervisningsressourcerne, mens institutlederen skal planlægge og fordele arbejdsopgaverne". Det er fx sådan, at det konkrete antal fastlærer-undervisningstimer, som en studieleder kan disponere over, bestemmes af institutlederen og rekvireres fra denne. Rapporten konstaterer, at et sådant system kun kan fungere "med god vilje", men ikke i tilfælde af problemer og konflikter ...

Selvevalueringsrapporten fra faget siger det sådan: "Studienævnet har måttet stille sig tilfreds med hos institutledelsen at rekvirere undervisere til de helt nødvendige studieelementer".

At der er en modsætning mellem institutlederen og de øvrige faste lærere fremgår indi-

rekte af, at institutlederen har afgivet en særudtalelse til fagets selvevaluering (som er lavet af institutlederen, en fastlærer og nogle studerende).

Institutlederen som er udsat for særlig kritisk omtale har haft en omtumlet tilværelse med en fortid på engelsk institut, en periode som dekan på KU-humaniora og senest ansættelsen ved folkloristik, hvor han er anerkendt forsker i færøsk og anden nordvest-europæisk folkevisetradition.

Interne modsætninger på et småfag

Institut for Folkloristik er et absolut småfag med 3 faste lærere. Studenteroptaget er imidlertid tredoblet fra 1994-96 fra 9 til 28 optagne og studentermassen er steget fra 47 til 82 studerende. Mens andre småfag er blevet institut-sammenlagt med andre fag for bl.a. at opnå administrativ fællesdrift overlevede folkloristik denne fusionsbølge – måske fordi faget nærmeste faglige partner (antropologi) er placeret under det samfundsvidenskabelige fakultet.

På den baggrund er styregruppens forslag om, at folkloristik og etnologi skal sammenlægges pragmatisk.

Rapporten påpeger, at striden mellem de faglige fløje i folkloristikken ikke er et dansk fenomen, men et internationalt. Her er der faglig sameksistens, hvilket virker som en faglig berigelse. Men det kan ikke lade sig gøre på KU-humaniora.

På KU går lærernes interne strid ud over studenterne: "Ikke mindst den særdeles skarpe, til det uforsonlige grænsende tone, hvormed et par af fagets lærere markerer deres synspunkter, vanskeliggør i helt urimelig grad de studerendes mulighed for selvstændig stillingtagen til folkloristikens faglige profil og for en toning af deres uddannelse i overensstemmelse hermed", konstaterer rapporten.

På småfag er der imidlertid ikke ressourcer til indbyrdes modsætninger mellem lærerne, men det har man ikke kunnet undgå på folkloristik. Her har der været grundlæggende faglige uenigheder om, hvad der er rele-

FOTO: MIKAEL ANDERSSON

vante temaer for folkloristik, og dermed hvordan uddannelsens målsætninger skulle defineres. Styregruppen konstaterer, at der er en "bemærkelsesværdig uenighed" mellem på den ene side tre fortalere for det traditionshistoriske og filologiske perspektiv, mens der er en fortaler for det kulturteoretiske perspektiv. "Med andre ord er den faglige debat på uddannelsen karakteriseret ved polarisering snarere end ved en accept af en rimelig faglig pluralisme. Det konfliktfyldte forhold mellem tradition og fornyelse skader både faget og instituttet", siger rapporten.

I fagets selvaluering udtaler **studenterne** i særudtalelser, at der mangler bredde i lærernes færdigheder, bl.a. er den kulturvidenskabelige vægtning for svag. De enkelte lærers faglighed er for snæver – og 2 ud af tre lærere er ikke fag-folklorister. Der mangler grundlæggende folkloristisk undervisningskompetence inden for flere forskellige områder. Studenterne kræver derfor nyansættelser.

Rapporten anbefaler da også,

at fastlærerstaben på den folkloristiske faglighed udvides for at imødekomme det stigende studenteroptag.

Fakultetet

Da fakultetsrådet havde set fortrykket til rapporten – før evalueringssrapporten blev offentliggjort i begyndelsen af august – besluttede man at lukke for optaget i 1997 for at reorganisere faget.

"Vi læner os tungt op af den eksterne ekspertise. På et lille fag med interne modsætninger er det svært at indhente troværdig rådgivning fra de involverede...", siger prodekan Thorkil Damsgaard Olsen fra KU's humanistiske fakultet. Han siger, at fakultetet har en handlingsplan klar på fakultetsrådsmøde d. 2. sept. Handlingsplanen kan medføre en fusion af fagene etnologi, hvor de fleste lærere overføres, men rapporten antyder, at placering af især institutlederen kan komme til at volde problemer.

Prodekanen afviser, at fakultetet har været for passivt. Han for-

klarer, at der er grunde til, at fakultetet ikke har gjort noget ved et fag, hvor forholdene nu viser sig at være meget kritisable, ifølge evalueringssrapporten:

"Der er da også andre steder, hvor samarbejdet ikke altid er det bedste. Der har jo ikke ligget i tonsvis af klager på folkloristik. Det har været et småfag med en lille eksamensaktivitet, hvor der først i de senere år har været et 'normaloptag'...", siger prodekanen. "Og så er der nok en tradition fra den gamle styrelseslov om, at faglige problemer løses på fagligt niveau. Og der skal være meget klare fare-signaler, før ledelsen griber ind".

Nu har der inden for et år været sønderlemmende kritik af storfaget psykologi og småfaget folkloristik på KU-humaniora.

"Der er lokaliseret to problematiske uddannelser, og det er undtagelserne. Jeg er ikke så modig, at vil sige, at der ikke findes flere af den slags. Der kan da være et eller to mindre fag, hvor tingene er mindre lykkelige end de burde være ..."

je

SPUTNIK-CHOKKET

Hvorfor er matematik og fysik særligt vigtige fag? Og er det nødvendigt at have kendskab til matematik og fysik for at fungere i det moderne samfund, lød spørgsmålene i anledning af konference om fagenes krise

FOTO: TORBEN BACH RASMUSSEN

Professor Mogens Niss og lektor Jens Højgaard Jensen

“Selvfølgelig skal fagenes nuværende problemer ses på baggrund af ‘Sputnikchokket’”, siger lektor Jens Højgaard Jensen. Han refererer dermed til, at man i alle lande i efterkrigstiden kraftigt opprioriterede de matematiske og fysiske uddannelser, fordi man betragtede disse fag som nøglen til vækst – og som en nødvendig forudsætning for at indhente Sovjetunionens tilsyneladende forspring i rummet. “Uddannelsessystemet i dag er i høj grad et produkt af den tid, og derfor er det meget muligt, at man kan tale om en overkapacitet, og at vi nu oplever en reaktion på den tids optimisme”, indrømmer lektoren fra RUC.

Derfor understregede han og professor Mogens Niss – som var initiativtagere til en konferencen om fagene i august måned – at de ønsker at anlægge et bredere

perspektiv, end man ofte ser i debatten: “Vi vil betragte fagene i hele uddannelsessystemet – og ikke kun se rekrutteringsproblemet fra universiteternes side, dvs. som et isoleret økonomisk spørgsmål. Desuden er det vigtigt at forstå den historiske baggrund”. Til sammenligning mente Jens Højgaard Jensen, at et tidligere oplæg fra en konference for naturvidenskabelige dekaner over hele verden er hæmmet af skyklapper, fordi disse netop undlod at se problemet i en større historisk sammenhæng.

Overkapacitet

Niss og Højgaard var åbne overfor den mulighed, at nogle af rekrutteringsproblemerne reelt kan skyldes **overkapacitet**. Alligevel fastholdt de, at der også er tale om et samfundsmæssigt problem, og at der flere steder er

mangel på fysikere og matematikere, f.eks. i gymnasiet. Men også dette behov er tvetydigt.

“I det hele taget vil vi gerne nedtone argumentet om, at disse faglige kompetencer er en nødvendig forudsætning for samfundets overlevelse og ud-

ler større krav til vores uddannelsesniveau, men det er et tvivlsomt argument: Tværtimod er det nærmest blevet lettere at køre bil, eller at bruge en computer – uden at vide, hvordan det rent teknisk fungerer”.

Ligeledes anfører en af konfe-

“Matematik og fysik kræver meget ‘løbebane-træning’: man bruger meget tid på at indlære ‘sekundære’ færdigheder, der udgør en forudsætning for at lære det egentlige fag”.

vikling – for at få ‘hjulene til at dreje rundt’. Der er ikke en direkte årsagssammenhæng mellem f.eks. fysikuddannelsen og den teknologiske vækst. Det bliver ofte anført, at den stadig mere avancerede teknologi stil-

rencens udenlandske deltagere, Paul Ernest, at **samfundets ‘behov’ for matematik er tvetydigt**. Der anvendes matematiske modeller og beregningsmetoder overalt, og samfundet er i vidt omfang ‘matematisk styret’ –

Institut for Matematik og Fysik på Roskilde Universitetscenter afholdt i slutningen af august en konference om "rekrutteringsproblemer og grundelsesproblemer i matematik og fysik". Fagernes krise er ikke et dansk fænomen, men et internationalt fænomen. Det er derfor ikke tilstrækkeligt at fokusere på lokale årsager, som fx gymnasireformen. UNIVERSITETSLæreren har interviewet tre af arrangørerne – Mogens Niss, Bent Jørgensen og Jens Højgaard Jensen om problemerne under overskriften:

Hvem er rekrutteringsproblemet overhovedet et problem for? Mangler der studerende – eller er der overkapacitet i uddannelsessystemet?

men denne anvendelsesorienterede matematik er stort set uafhængig af den akademiske matematik.

Løbebanetræning

Arrangørerne af RUC-konferencen ser stadig de unges manglende interesse for matematik- og fysikuddannelserne som et problem, men i stedet for de utilitaristiske argumenter – om hensynet til samfundets overordnede funktionalitet – ønsker de at fokusere på de unges eget behov.

"Der fokuseres i debatten for meget på samfundets 'objektive' behov – vi bør i højere grad tage udgangspunkt i fagenes 'subjektive' relevans", siger Bent Jørgensen. Fysikere og matematikere hævder, at rekrutteringsproblemet er internationalt, og at man altså ikke udelukkende skal fokusere på lokale årsager. Hvad er da efter jeres mening årsagen til den manglende interesse?

Jens Højgaard Jensen peger på tre punkter: "For det første er selve det faglige niveau på uddannelserne skruet meget højt op. Det hænger sammen med Sputnikchokket: I efterkrigstiden sugede disse fag de stærke studerende til sig og kunne derfor tillade sig at sætte meget høje standarder".

Jens Højgaard Jensen henviser til en ny undersøgelse, der viser, at de unge i dag ikke vælger studie af hensyn til karrieremuligheder, men efter ønske om selvrealisering: "Der er en tendens til at undgå de 'forudsætningskrævende' uddannelser".

Behovsudskydelse

Er dette argument ikke præget af 'faglig arrogance'? Hævder I dermed, at netop jeres fag er særlig svære og særlig forudsætningskrævende?

"Pointen er ikke, at det er sværere end andre fag", indvender Jens Højgaard Jensen. "Problemet er snarere, at der ofte går lang tid med løbebanetræning' og abstrakt opgaveløsning, før man bliver i stand til at beherske faget og sætte det i

relation til virkeligheden".

Mogens Niss anfører, at matematik og fysik kræver en høj grad af behovsudskydelse, for man bliver i stand til at forbinde uddannelsen med 'mening':

"Tidligere var den gode karrieremulighed det lokkemiddel, der for individet var tilstrækkeligt argument for behovsudskydelse. Men nu er perspektiverne mindre lokkende: der er færre stillinger, fordi der investeres mindre i store forskningsprojekter".

"Behovsudskydelsen forudsætter, at samfundet er stabilt nok til, at det er muligt at planlægge på lang sigt. I en postmodernistisk verden er sådanne langsigtede perspektiver blevet mindre pålidelige".

Frustrationsmur

Det tredje element i Jens Højgaard Jensens 'forklaring' hænger mere eller mindre sammen med problemet med behovsudsky-

"Med en større udbredelse af matematiske kundskaber har borgerne bedre forudsætninger for at forstå, at anvendelsen af de 'videnskabelige' metoder oftest hviler på skrøbelige præmisser. Matematik er alt for vigtig til at blive overladt til eksperterne"

delse og løbebanetræning:

"Der er efter min mening en stor 'frustrationsmur' i fag som fysik og matematik: Man ved ikke, hvornår man 'kan' faget – for man pludselig oplever, at nu kan man det bare". Denne 'frustrationsmur' hænger desuden sammen med, at **succeskriterierne** netop er meget klare i disse fag: den enkelte studerendes problemer med at forstå opgaverne og regne rigtigt modsvarer ikke af en tilsvarende 'tvivl' eller 'usikkerhed' i selve faget. Den usikre studerendes tidlige 'famlede uformåen' modsvarer af en vis 'skråsikkerhed' i faget.

"I f.eks. biokemi er det nemmere at 'komme ind i problemstillingen' og se deres praktiske relevans – selvom det selvfølgelig også kræver mange sekundære faglige forudsætninger at beherske faget".

Kan disse problemer 'løses' indenfor faget? Kan man læggeuddannelserne om?

Svaret er tvetydigt. Niss og Højgaard understreger, at det er svært at komme konkrete bud. På den ene side er der visse perspektiver i at reformere uddannelserne indenfra. På den anden side er det ikke muligt helt at undgå den meget løbebanetræning: "Jeg er ikke sikker på, at vi bare kan reformere os ud af problemerne", siger Jens Højgaard Jensen.

Matematik og demokrati

Niss og Højgaard vil gerne nedtone de 'utilitaristiske' argumenter for deres fag, og i stedet fremhæve deres værdi for demokrati og myndighed "Kendskab til matematik og fysik er måske ikke i så høj grad en forudsætning for at overleve eller fungere i det moderne samfund", hævder Jens Højgaard Jensen.

"Men det er en forudsætning for et demokratisk samfund, at borgerne er i stand til at gen-

autonomt – men at denne autonomi opleves særlig klart indenfor matematiske eller fysiske problemstillinger. Selv om modellen ikke direkte kan anvendes på komplicerede samfundsmæssige problemstillinger, så er selve erfaringen af at kunne tænke autonomt en god forudsætning for at forholde sig kritisk og myndigt i andre sammenhænge.

Som problemløsningsmetode

I det hele taget argumenterer Jens Højgaard Jensen for, at matematik og fysik kan tilbyde en generel 'problemløsningsmetode', der ikke kun er begrænset til disse fag: den 'formaliserende problemløsning'. I denne sammenhæng vender han op og ned på den sædvanlige opfattelse af matematik som hjælpefag for fysik: "Det er snarere omvendt: fysik er et hjælpefag for matematik, fordi det leverer klare eksempler, hvorved man kan indøve denne 'formaliserende problemløsning'".

Betyder det ikke, at du reducerer fysik til et principielt udskifteligt 'øvelsesområde'? Fysikken er ikke relevant på grund af sit indhold?

Jens Højgaard Jensen indrømmer, at dette argument i første omgang netop er et 'strategisk' argument, der tager udgangspunkt i det institutionelle **legitimeringsproblem**. "Det er henvendt til fysikere som et forslag til, hvordan man kan begrunde bevarelsen af den nuværende kapacitet. Ikke desto mindre er der tale om en generel løsningsmetode, der kan anvendes særlig klart og utvetydigt indenfor fysikken".

Til slut ønsker Jens Højgaard Jensen at understrege, at det er misvisende, når man reducerer problemerne med rekruttering og begrundelse til et modsætning mellem teknologi og humanisme. "Det er almindeligt, men fejlagtigt, at identificere humaniora med humanisme, og sætte lighedstegn mellem naturvidenskab og teknokrati. I virkeligheden går problemerne på tværs af grænserne mellem humaniora og naturvidenskab. Der er også humanistiske og samfundsvidenskabelige fag, som de unge i dag fravælger; fag, der også er kendetegnet ved at være forudsætningskrævende og behovsudskydende". ■

NEPOTISME I DANMARK

Sådan lød karakteristik af det danske universitetssystem i stor artikel i det engelske ugemagasin Times Higher Education Supplement i august. Indlægget var forfattet af amerikaneren, M.G. Piety, som underviser v. Danmarks International Study Programme i København

Bogen *Verdens bedste uddannelsessystem* (Fremad, 1997), der tidligere på året blev udgivet i Danmark, tager sigte på danskernes traditionelle tro på deres egen uddannelsessystems overlegenhed. Bogens forfattere (Maj Cecilie Nielsen og Niels Chr. Nielsen) mente, at det danske system i forhold til systemerne i de fleste andre udviklede lande ikke engang er andenrangs, men i bedste fald "tredjerangs".

Det slående ved bogen – som blev udsolgt fra forlaget allerede inden for en måned – var imidlertid ikke dens åbenhjertighed, men at den slet ikke tog stilling til de virkelige problemer ved det højere uddannelsessystem i Danmark. "Skylden ligger ikke hos enkelte individer", skriver forfatterne. "Der findes mange fremragende begavede individer i administrative stillinger, men summen af denne fremragende begavede ledelse er, at systemet – på en eller anden måde til trods herfor – savner ledelse."

Det billede, som imidlertid er etableret gennem pressen, er, at hovedproblemerne ved det højere uddannelsessystem i Danmark netop ligger hos individer i magtfulde stillinger. Problemerne ved det højere uddannelsessystem i Danmark har ellers fyldt avisspalterne siden en dansk avis i 1993 bragte et over for dansk forskning meget kritisk indlæg skrevet af en svensk forsker.

I indlægget, *Kafkask dansk forskning* (Information, 10. juni 1993), hævdede svenskeren, at hvor forskere i det øvrige Vesteuropa og Nordamerika havde travlt med at publicere artikler og søge international anerkendelse, var danske forskere mest optaget af at udvikle et så behageligt arbejdsklima som muligt. Derudover blev det hævdet, at stillingsbesættelse blev afgjort på grundlag af ansøgerens evne til at bidrage til dette klima, snarere end på basis af vedkommendes muligheder for at komme med signifikante bidrag til eget forskningsområde. Til dette formål fandtes der ingen bedre metode end at ansætte ansøgere fra eget institut.

Nepotisme udgør måske det største problem for det højere uddannelsessystem i Danmark. Stillinger ved de danske universiteter slås kun sjældent op internationalt, og institutionernes søgen efter egnede emner er ofte overfladisk. Når stil-

linger besættes med interne ansøgere, er der meget ofte tale om forhåndsafgørelser. Det er en del af forklaringen på, hvorfor bedre kvalificerede ansøgere ofte forbigås til fordel for mindre kvalificerede, sådan som det var tilfældet for nylig i forbindelse med en stillingsbesættelse på humaniora, hvor en internationalt anerkendt forsker blev forbigået til fordel for en intern ansøger, hvis arbejde ikke engang var særlig kendt i Danmark.

At nepotisme er en veletableret tradition, fremgår af endnu et eksempel, hvor en udenlandsk studerende – der havde læst i Danmark i flere år, og havde markeret interesse for at søge en stilling som undervisningsassistent – blev talt fra det af en fastansat, der forklarede, at der uformelt allerede var truffet en afgørelse, og at stillingen kun var slået op, fordi det nu engang var påkrævet af loven. Den fastansatte, der dengang var lektor, blev i år ansat som professor allerede inden sit disputatsforsvar, hvilket frembragte en del hævdede øjenbryn, også blandt dem, der for længst havde lært at acceptere nepotisme som en akademisk kendsgerning.

At dømme efter de utallige indlæg om emnet, der er blevet bragt i den danske presse siden 1993, er det dog langt fra det eneste fakultet, der er ramt af nepotisme, ligesom det pågældende universitet ikke er den eneste institution i Danmark, hvor nepotisme udgør et problem. Beskyldninger om nepotisme er også blevet rettet mod **naturvidenskabelige institutter**, hvor forskningsstandarder er mere objektive, end det er tilfældet på humaniora, og hvor problemet burde være mindre udpræget.

Aviserne har rapporteret om flere tilfælde af videnskabelig uredelighed i løbet af de sidste par år. I nogle tilfælde drejer det sig om plagiering, mens det i andre handler om at manipulere ved forsøgsdata. Selv rektor ved Københavns Universitet, Kjeld Møllgaard, er blevet beskyldt for videnskabelig uredelighed i forbindelse med en artikel, han skrev, da han var forskningsstipendiat ved *University of California at Berkeley* i 1971. På trods af gentagne forsøg foretaget af forskere i Berkeley, er der ingen der har kunnet reproducere de dramatiske resultater af hans forskning i neurale netvær-

ker i rotter, som blev optaget i *International Journal of Neuroscience*.

Professor Møllgaard blev af en professor ved Berkeley yderligere beskyldt for at nægte at samarbejde i forbindelse med forsøg på at reproducere resultaterne – en beskyldning som professor Møllgaard (der fastholder, at han har reproduceret dem) afviser.

Uanset om professor Møllgaard gjorde sig skyldig i videnskabelig uredelighed i 1971 eller ej, kan en naturlig uvilje mod at få sagen trukket igennem pressen gøre ham sårbar over for pres fra andre forskere, der har lignende beskyldninger siddende på sig.

Det stigende antal sager om nepotisme og videnskabelig uredelighed har haft en skadelig virkning på kvaliteten generelt på de højere uddannelser i Danmark. De studerende på instituttet for psykologi ved Københavns Universitet havde protesteret mod undervisningsringe kvalitet længe før et internationalt ekspertudvalg udtalte i 1996, at instituttet var præget af "svag og ubetydelig forskning" og trængte til omfattende omstrukturering, som man konkluderede ikke kunne foretages uden hjælp udefra.

De studerende har – sammen med de yngre lærere (grænsen mellem de to grupper er ofte utydelig) – været blandt det dan-

ske akademiske systems voldsomste kritikere. "Nulforskning" og "skuffeforskning" (dvs. påbegyndt arbejde, som det ikke er umagen værd at fuldføre) er udtryk skabt af utilfredse studerende og yngre forskere, og som – sammen med det mere almindeligt anvendte udtryk "verdensberømt i Danmark" – anvendes til beskrivelse af forskningsaktivitetsniveauet – eller mangel på samme – hos en stor del af de fastansatte forskere ved de danske universiteter.

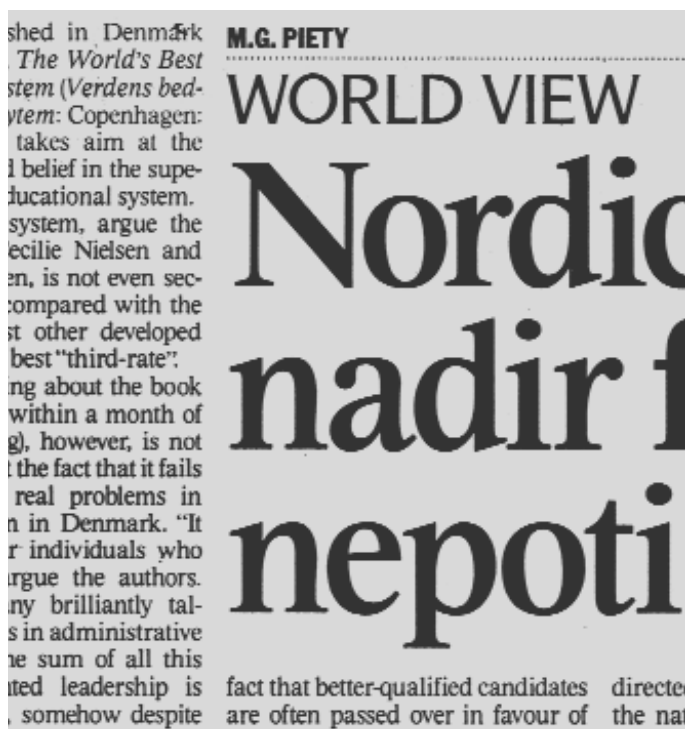
Der findes mange begavede, sågar også "fremragende begavede", danske forskere. Problemerne ved det højere uddannelsessystem i Danmark er imidlertid så altomfattende og af en sådan beskaffenhed, at det er tvivlsomt om de nødvendige reformer kan komme indefra.

En udefrakommende, forhenværende undervisningsminister Bertel Haarder, forsøgte at reformere systemet, men til ingen nytte. De problemer, der prægede de højere uddannelser under hans regeringstid, fortsætter uformindsket, og den nuværende minister Ole Vig Jensen forekommer at være mindre villig til at imødegå, hvad der populært kaldes "lektorvældet".

Reformbehovet er blevet synliggjort i de senere år. Nu mangler man blot at indføre selve reformerne ...

Kilde: THES 15-08-97

Oversættelse: Martin Aitke

'INSIDERS' OG 'OUTSIDERS'

Hvis institutter holder sig til 'insidere', vokser de faglige problemerne, mener amerikaner, som selv har oplevet nepotismen på sin egen karriere

11 **N**epotismen er som en infektion. Folk spiller spillet ved komiteudpegelser, stillingsbesættelser, vejledning. Og det er især farligt, hvis man får folk ind, som ikke er kvalificerede. Så vil man skabe et miljø med favorisering og privilegier – til hinanden. Og med til spillet hører så, at man får det altsammen til at se ud som 'akademisk kvalifikation'.

Og folk, som kommer udefra med bedre akademiske papirer – dokumenteret af udenlandske peer's mv. – får ikke plads i det system. De er nemlig en trussel mod mekanismerne".

Kathryn Dean er amerikaner og internationalt anerkendt inden for det socialmedicinske område. Hun har deltaget i flere WHO-projekter. Hun har mange artikler i internationale tidsskrifter bag sig. Hun har været gæstelærer ved flere universiteter, også de mest anerkendte amerikanske. Hun er dansk gift og bor i København, men har på trods af ansøgninger om lektorater og professorater m.m. ikke formået at få en fast stilling i den danske forskningsverden. Hun har fået en indgroet mistillid til den danske forskningsverden:

Hun oplever, at det danske universitets- og forskerliv er præget af nepotisme og magtmisbrug. "Jeg er selv blevet berømmet i evalueringer af internationale peers, inviteret til møder og kongresser og i gæsteprofessorater – men jeg fik fortsat ingen stillinger i Danmark, siger hun på en meget udansk og meget amerikansk måde, hvor det er positivt at kende sine egne evner og kvaliteter.

Svært at tale om

"Jeg har i årevis gjort opmærksom på ting på social medicin-området, som burde ændres, men kun langsomt sker der noget. Og det er ikke populært i systemet, at jeg åbent taler om nepotismen ...", siger hun.

I praksis føler hun sig stigmatiseret, fordi hun åbent taler om "nepotisme" og magtmisbrug. Hun er "problematisk", hvilket bl.a. viser sig ved, at andre forskere kun vil snakke uofficielt om behandlingen af hende. Formelt udgrænser den slags disse-denter med terminologien "samarbejdsproblemer":

"Folk som prøver at gøre tingene anderledes, bliver selve kilden til problemet. Det er meget ubehageligt at mærke, når den mekanisme rammer dig".

Et strukturelt problem

Der er for meget "huuge", siger hun på amerikaner-dansk om den danske hygge-mentalitet, hvor man prøver at gøre det bekvemt for alle og hvor man ryster, hvis der ændres på status quo.

Men Kathryn Dean har svært ved at tro på, at uddannelsessystemet er så 3. klasses, som det antydes i artiklen "Nepotisme i Danmark" (se sidste side). Men hun kan godt genkende indholdet:

"Jeg kender personligt institutter, hvor nepotismen er udbredt. Men jeg kan næppe tro, at den findes overalt, og jeg har kendskab til især naturvidenskabelige miljøer, som fungerer uden; med internationale opslag og brede bedømmelsesudvalg".

Hun mener, at nepotisme er et seriøst problem. "Jeg råber ikke bare op som 'offer' for systemet. Jeg råber op, fordi nepotisme er et alvorligt problem i Danmark, den har en fundamental effekt på, hvordan systemer udvikler sig. Hvis man har et mindre kvalificeret institut med tendenser til indavl kommer man endnu mere bagud. Hvis man holder sig til 'insider's, vokser problemerne. Nepotisme bliver en selvstændig kultur, hvor man skal lære at begå sig, fungere og overleve på dens præmisser – også selv om man gennemskuer systemet".

Debatten om nepotisme over de seneste år har gjort forholdene noget bedre. "Nu er der da folk, som gør noget ved det, og som tager problemet alvorligt. Det er et fremskridt".

Ingen stillingtagen til klager

Ansættelsesbekendtgørelsen har formelle regler for, hvordan bl.a. bedømmelser skal foregå, men den er ikke noget effektivt værn mod den indspiste nepotisme: "Det er min erfaring, at folk i ansættelsesudvalg godt kan være forbundet med hinanden og med instituttet og at bedømmere ikke er fagligt kvalificerede uden at du som fejlbedømt ansøger kan gøre noget-somhelst".

Klageproceduren kalder hun en farce. "Jeg har klager over diskrimination og magtmisbrug fra 1993, som aldrig er blevet seriøst undersøgt. Den er på Kalkask maner sendt fra mig til dekanen, som sender den til udtalelse hos den, der klages over. Eller klager til ministeriet, som sender den til universitetet, som sender den

til dekanen, som sender den til den, der klages over. Og så videre", siger hun og mener, at det da er rimeligt nok, at den som klagen vedrører bliver 'hørt'.

"Men her afgør de sagen, og ingen tager uafhængigt stilling til substansen i klagen. Klager har derfor ingen konsekvenser ..."

Det kan godt frustrere hende, at noget af nepotisme-snakken bliver ved snakken. Rektor Kjeld Møllgaard foreslog fx, at alle bedømmelser, som fik stemplet "kvalificeret", skulle slås op på kirkedøren. Han har bare aldrig gjort noget ved det.

Offentlighed afholder ikke folk fra at søge, fordi det kan blive kendt at de søger væk fra deres arbejdsplads. I USA er mobilitet en del af den akademiske kultur. "Hvis folk er kvalificerede, er de ikke bange for at få deres bedømmelser ud i verden – også selv om der er en anden, som får stillingen".

Offer i faglig kamp?

Kathryn Deans erfaringer med den danske nepotisme kom senest frem ved besættelse af et professorat i social medicin ved KU. Selv om hun havde alle kvalifikationer og et godt internationalt generalieblad er det en dansk læge, som får stillingen.

Om fagligheden på det danske institut for Social Medicin siger hun, at den traditionelt har været snævert videnskabeligt fokuseret, også lang tid efter, at udenlandske miljøer har udviklet faget til at være meget tværvideenskabeligt ("public health"). Hun afviser, at hun "bare" har været et uheldigt offer i moderniseringsprocessen af et fag, som i en overgangsfase har været præget en strid om fagligheden:

"Nej, det er ikke en videnskabelig strid. Hvis nogle påstår det, så må de da gerne præsentere argumenterne for det ..."

Det problematiske socialmedicin-miljøes problemer ligger delvis i historien, mener Dean. Der var nogle enkelte forskere, som tidligt blev involveret og som har kontrolleret det siden. De har kunnet fastholde nogle strukturelle mekanismer, som har haft indflydelse "på godt og ondt" på faget – herunder en kultur af nepotisme, som byggede på interne privilegier.

"De har evalueret hinanden og givet hinanden stillinger og så videre. Jeg fik allerede for mange år siden at vide, at jeg ikke skulle søge stillinger der. Det var ikke noget for mig, jeg var en outsider ..."

je

Chicane og mobning gør langsomt gør indhug i nogle yngre læreres selvtillid, ikke bare i undervisningen, men i alle livets aspekter, mener Adrienne Cutner og Isis Brook som har studeret fenomenet i England

Flere og flere yngre undervisere – herunder postgraduate studerende – gør et godt stykke arbejde. De studerende synes ofte, at yngre (postgraduate) undervisere er mere tilnærmelige og villige til at snakke om problemer, de måske ikke ville dele med en mere etableret lærer. Men glansbilledet af gemytlighed og indlæring i fællesskab har også en negativ side, som peger på et generelt problem for unge og uerfarne lærere. Det er nemlig vores erfaring med at vejlede postgraduate undervisere, at de meget ofte fortæller om undervisningsproblemer, der bunder i de studerendes dårlige opførelse. Det kan være alt fra umedgørlighed og manglende samarbejdsvilje til direkte trusler om vold. Sexchikane er som bekendt en utrolig svær størrelse at definere, men de tilfælde, vi har fået kendskab til, omfatter alt fra lette antydninger til berøring og opfordringer til læreren om at gennemgå utvetydigt pornografisk materiale slet forkædet som research.

På et undervisnings-kursus ved Lancaster Universitet, anvender vi rollespil for at få deltagerne til at udleve hinandens værste mareridt og give dem mulighed for at afprøve forskellige strategier. Kursusforløbet er langt, så inden vi når denne del, har deltagerne allerede et godt kendskab til hinanden, de er parate til at udleve meget vanskelige situationer og giver kun op, når "læreren" har fået overbevist dem om deres evner til at klare sig. Deltagerne har i tidligere forløb gennemlevet forskellige scenarier, bl.a. hvor en dominerende studerende overtager en diskussion, og med en hel klasse, der ikke ville sige noget.

De, der vælger at tackle problemer – som f.eks. sexchikane, mobning eller at klare sig over for en besværlig institutleder – opdager, at de har brug for at udvikle strategier for at få bugt med problemet. Det kan være, at de i rollespillet ikke er i stand til det lige med det samme, men så snart de udvikler en strategi – ordene – som de har det godt med, er de som regel forbløffet over, hvor enkelt, det i grunden er.

Denne tilgang har til formål at få den enkeltes unikke personlige ressourcer frem i lyset samtidig med, at den opfordrer

deltagerne til at udvikle deres egne måder at tackle vanskelige situationer på. Således kan man ikke blot forhindre, at mange af situationerne overhovedet opstår, man kan også tackle dem, der gør det, på en måde, der gør, at ens selvtægtelse forbliver intakt.

Universitetsverdenen er et sted, hvor vi – måske lidt naivt – føler bør være forholdsvis fri for dårlig opførelse. Hvordan kan det så være, at vi alligevel støder på det? Skyldes det måske den måde, hvorpå de studerende opfatter lærerens status? Er vores undervisningsmetoder i det hele taget relevante?

Mange postgraduate studerende ansættes til at undervise seminargrupper snarere end til at forestå større forelæsninger. Sådanne gruppers forholdsvis intime karakter gør, at de studerendes adfærd ofte bliver en helt anden end den, de normalt tør udvise i den større forsamling.

Det stigende antal ældre studerende, der nu læser på universiteterne, gør, at postgraduate undervisere i stigende grad underviser folk, der kan være mange år ældre end dem selv. Dette problem forværres af den studerendes erhvervs erfaring – det kan f.eks. være vanskeligt at acceptere en 23-årig som autoritet, når man selv er vant til at sidde i en lederstilling. Usikkerhed i det nye miljø kombineret med uvidenhed om dets normer resulterer tilsyneladende i en falden tilbage til gamle adfærdsmønstre, og den forhenværende leder benytter sig af strategier, som tidligere viste sig virkningsfulde på arbejdspladsen, men som i en universitetskontekst er helt upassende.

Postgraduate undervisere er i stand til at leve sig ind i den studerendes erfaringsverden og kan være fortrinlige til at anvende studerende-orienterede metoder. Men nedbrydningen af traditionelle magtrelationer kan betyde, at andre forhindringer end dem der er skadelige for indlæringen, ligeledes lader sig klare.

Det typiske scenarie ender – uanset årsag – med, at læreren føler sig undermineret, magtesløs og bange, altid næsten umærkeligt. Vi har identificeret tre faser, som vi kalder "Jeg regnede det ikke for klare-fasen", "gen-

kendelsesfasen" og "Det her kan jeg ikke klare-fasen". Noget, der giver anledning til særlig bekymring, er den adfærdsforandring, der kan observeres hos den chikanerede part. Det er som om, problemet langsomt gør indhug i lærerens selvtillid, ikke bare hvad angår undervisningen, men i alle livets aspekter.

Var studentens adfærd dårlig fra starten, ville læreren være forundret, måske endda chokeret, og ville formentlig være i stand til med det samme at genkende det unacceptable i den studerendes opførelse. Men den lange optakt, hvor den studerende tester lærerens reaktion over for mindre brud på normale adfærdsmønstre, underminerer magtfundamentet og tilliden til læreren, således at situationen, inden man ser sig om, ikke længere er til at styre, og parterne ikke længere er i stand til at klare problemet.

Lærere tyr ofte til at klø på, at stramme balderne, for det er jo også snart forbi med det kursusforløb. Det er til at forstå, men det er ikke nogen brugbar løsning; den studerende bliver

ikke konfronteret med konsekvenserne af sin adfærd, lærerens selvtillid forbliver undermineret, og der har ofte været en negativ virkning på indlæringen hos resten af holdet. Det klassiske råd fra kolleger, nemlig "at få talt ud med dem", kan virke i første fase, men inden læreren når at erkende, at der findes et problem, kan han eller hun være for undermineret til at følge netop et sådant råd.

For mange yngre (postgraduate) undervisere er det at erkende problemets tilstedeværelse stort set lige med at indrømme, at de ikke slår til. I betragtning af de uigennemskuelige procedurer, der ligger til grund for fordeling af undervisningstimer på mange universiteter, føler de helt berettiget, at det skader deres muligheder for at få tilbudt undervisning fremover.

Casestudier viser, at læreren burde være skredet til handling langt tidligere. Ved det første tegn på ballade burde man med det samme have udstukket klare retningslinier – markeret tydeligt, hvad man ikke vil finde sig i – for dermed at reetablere sin autoritet. Sådan noget kan ikke

NORSK FUSK

TEGNING: OTTO DICKMEISS

lade sig gøre, før man har erkendt, at der er et problem. En del af den erkendelse består i at være vidne til, at magten er smuttet fra én, at man allerede er på flugt. Om man kan standse sin flugt, vende sig om mod skurken og tydeligt formulere, hvad det er ved vedkommendes adfærd, der er uacceptabelt, afhænger af ens personlige evner og ressourcer.

Det hjælper med den rigtige opbakning fra instituttet, institutionen eller fagforeningen. (At blive behandlet som fuldgyldigt medlem af lærerstaben vil f.eks. være et stort skridt hen imod at gøre postgraduate undervisere til et mindre oplagt mål for uacceptabel adfærd og vil bibringe dem den nødvendige selvtilid til at handle ud fra en autoritetsposition).

Handlingsplaner, retningslinier og procedurer er kun én side af sagen. Forskning i socialpsykologi har vist, at når ofre for chikane viser sig i stand til at klare problemerne, er det ikke et resultat af institutionelle handlinger, eller at tingene er blevet diskuteret med familie og venner, men snarere en direkte

følge af, at de har udnyttet egne ressourcer ved at konfrontere og gøre sig gældende over for læringsmanden. At skelne mellem en trussel mod lærerens autoritet og at en studerende forløber sig, er en færdighed, der udvikles efterhånden med erfaringen. At styre en diskussion således, at de studerende føler lyst til at tale frit, uden at det løber over i sexistiske/racistiske eller andre nedsettende bemærkninger rettet mod læreren eller andre gruppe-medlemmer er ligeledes en færdighed, der udvikles efterhånden med erfaringen.

Institutionelle retningslinier og kontrolforanstaltninger med adfærdsregulerende sigte kan være nyttige at have i baghånden, ligesom opbakning fra instituttet. Men for dem, der befinder sig i frontlinien i undervisningen – og som skal kunne klare hele kompleksiteten af sociale udvekslinger og gruppedynamik – er der ikke noget, der helt kan måle sig med, at andre lærer én, hvordan man gør. ■

Kilde: THES 16-05-97
Oversættelse i uddrag:
Martin Aitken

Opsigtsvækkende mellem uredelig og diskutabel forskning ved norske universiteter". Sådan lød den alarmerende melding fra 3 norske filosoffer, som havde lavet en spørgeskemaundersøgelse af uredeligheden blandt norske forskere.

Til uredelighed regnedes plagiat af tekster, data eller ideer, fabrikering af eksperimenter, konstruerede data, selektiv publicering af data samt selektiv brug af metoder og data, for at slutresultatet bedre passede med teori eller hypotese. og som "diskutable handlinger" regnede undersøgelsen brugen af "æresforfattere" – opregning af medforfatter, som ikke har bidraget væsentligt til forskningen.

Forfatterne konkluderede, at især plagiat er omfattende. Spørgeskemaundersøgelsen blev besvaret af 38 pct. af 1200 forskere, som fik det tilsendt. Besvarelsene fortalte, at 12 pct. af de norske forskere havde "kendskab" til uredelig forskning, og 14 pct. "kendte" til diskutabel forskning, der har fundet sted inden for de seneste 10 år.

11 pct. mente desuden, at de selv havde været udsat for uredelig eller diskutabel forskning. Endelig var der 5 procent, som indrømmede, at de selv havde udført uredelig eller diskutabel forskning. Der var således 55 personer, som indrømmede, at de havde gjort noget uredeligt.

Selvkontrol

Rapporten er blevet afvist som fagligt svag i den norske universitetslærerforening, Forskerforbundet, hvis generalsekretær Trond Eske land konstaterer, at der ikke er beskrevet en eneste konkret sag. Rapportens definitioner er også alt for uklare, når fx opdeling af et arbejde i flere artikler og "æresforfatterskaber" bliver kaldt alvorlig fusk.

En forskningsforsker Ulf Torgersen kritiserer rapportens metodologi: "Svindel hedder det på godt norsk

og det kaldes 'uredelige handlinger i rapporten. Udtrykket 'diskutable handlinger' er en udvanding af normerne". Torgersen siger også, at spørgeskemaet ikke er udformet af fagfolk og er naivt: "Filosoffer har ikke forstand på, hvordan man laver spørgeskemaer. De starter med en land indledende definition af, hvad der defineres som 'sikkert kendskab' og 'entydig information'. Derefter følger 15 forskellige spørgsmål, som alle er temmelig lange, hvor godt husker respondenterne indledningen, mens de arbejder sig igennem skemaerne".

Torgersen konkluderer, at omfanget af fusk ikke kan være stort:

"Det er skarpsindige fagfolk, som holder øje med om der svindles. Forskere har nær kontakt med andre forskere, og der fuskes ikke. Dertil er kontrollen i gruppen for stærk. Angsten for at blive taget i fusk er præventiv i sig selv, fordi en forsker som bliver taget i fusk er ude af spillet for altid ..."

Fusk og forskningsfrihed

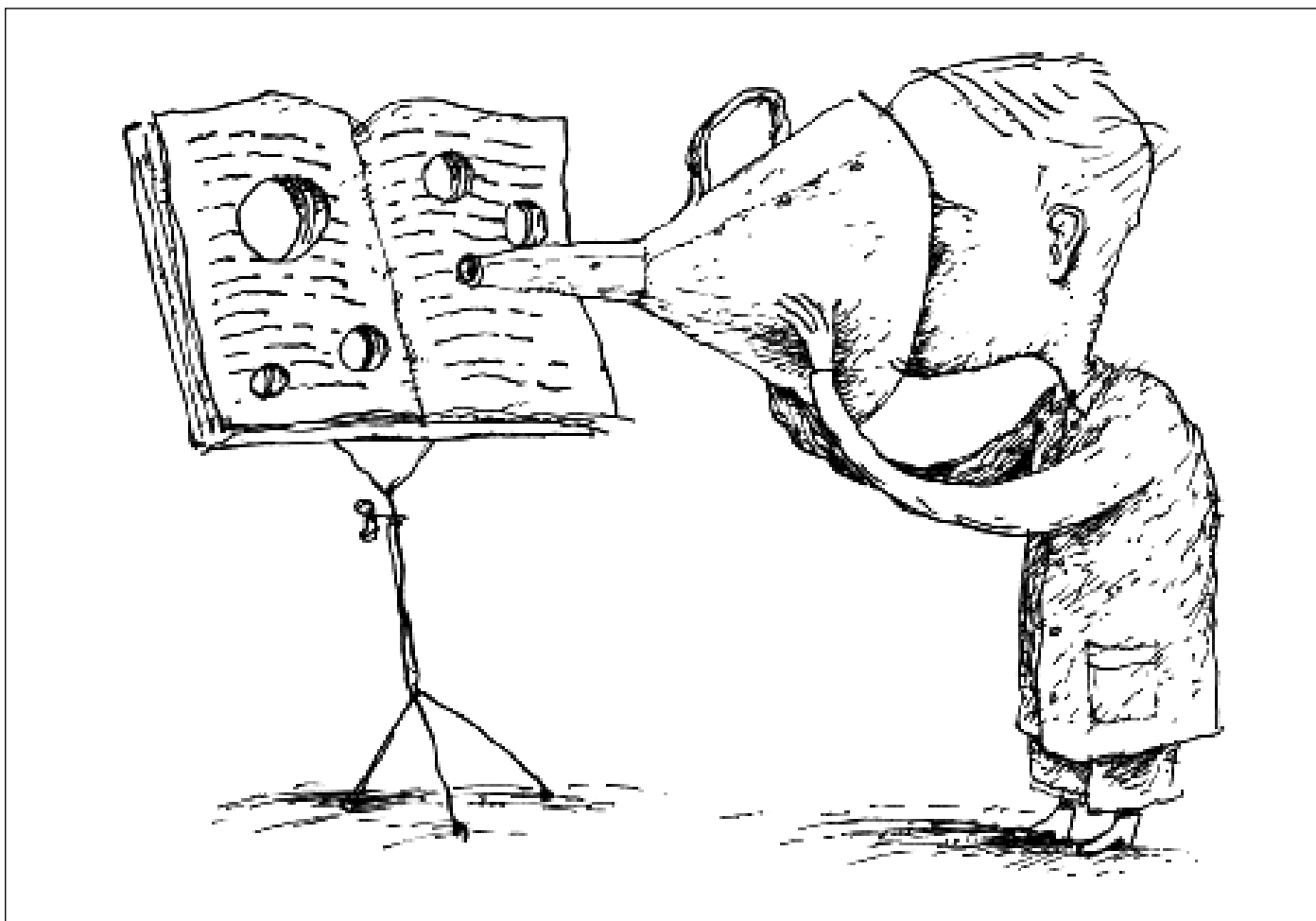
Ophavsmændene til rapporten bliver i nogen grad selv beskyldt for at fuske, når de blæser deres undersøgelsesresultater op til at være 'opsigtsvækkende':

"Vi ønsker på ingen måde at stigmatisere forskermiljøet. Derfor skelner vi mellem uhæderlige og diskutabile handlinger. Men det er vigtigt, at folk får at vide, hvad der foregår i forskningsmiljøerne, også når det gælder uhæderlighed og diskutabile etiske handlinger", lyder deres svar.

"Når forskerne fusker kan det få konsekvenser for forvaltningen af forskningens frihed. Hvis ikke forskerne værner om deres autonomi risikerer de at få en hel masse regler ned over hovedet. medierne graver historier frem, og der skal ikke mange historier til, før tilliden til forskerne svækkes" ■

SNYD: FORSKNING ER KOMPROMIS'ER

At præsentere forskningen som en ren og problemfri proces er svigagtigt og uærligt, mener **Dom Wilson**

TEGNING: OTTO DICKMEISS

Sørger man en kandidatstipendiat om forskningsetik, vil vedkommende som regel ingen besvær have ved at angive en række eksempler – manglende kildeangivelser; hundsende vejledere, der presser stipendiaten ud i uinteressante forskningsemner og -metoder; flerudgivelse af stort set ens artikler; anvendelse af intellektuel mobning, latterliggørelse og magt med henblik på at kvæle diskussion, osv. Idet de unge forskere får talt sig varme, får de tilsyneladende ingen problemer med at pege på etiske svagheder ved vejledere, det akademiske system, og sågar også andre forskere. Til gengæld udviser de meget mindre indsigt i deres egne arbejdsmetoder.

Det er naturligt, men det er samtidig et alvorligt og stigende problem. Tag f.eks. de brud på etikken, som de fleste vejledere finder, f.eks. "udjævning" af afvigende data; opdigtede referencer; supplerung af sparsomme beviser til underbyggelse af tilsyneladende indlysende men iøvrigt ubekræftede konklusioner; forfalskning af data med henblik på at forøge omfanget af datagrundlaget eller skjule skævheder; redigering af interview-udskrifter for

at bringe det "passende" i fokus; eller at man ser bort fra analysemetoder, der frembringer "uønskede" resultater.

Det mest bekymrende ved den slags snyd er, hvor vanskeligt det kan være at opdage. Ved vi, hvor meget snyd, der foregår? Eller hvad, der er de gældende standarder for forskning på ph.d.- eller andet niveau?

Jeg er stødt på mange eksempler på etisk udfordrende forskning, om end det af de involverede parter ikke altid genkendes som sådan. Det stigende pres på alle forskere med hensyn til deadlines, publikationsforventninger, nedskæringer og usikkerhed omkring ansættelser bidrager til den snigende nedbrydning af vores etiske standarder.

Som eksempel kan tages den berygtede sag fra 1987 om en fremtrædende igangsætter, der alt imens vedkommende var ansat som underviser ved en amerikansk handelshøjskole tilbød kandidatstipendiaten \$100.000 mod oplysninger (opsnapet under forskningsarbejde), der kunne føre til fordelagtige opkøb, en sag der yderligere forværredes af igangsætterens in-

dignation, da det etisk forsvarlige ved tilbuddet blev draget i tvivl.

Eller sagen fra 1994 om en britisk ph.d-stipendiat, der fik støtte fra en førende britisk investeringsavis til at distribuere sit spørgeskema til potentielle investorer, uden at han dermed fandt det nødvendigt at nævne den privatinvesteringskonsulent, der sponserede projektet og tog imod dataene. Det forbløffende ved alt dette var ikke kun stipendiatens manglende etiske standarder, men så sandelig også den affærdigende reaktion fra vejlederens side, der ikke kunne se noget som helst forkert, og som endda roste stipendiaten for hans initiativ til at overtale avisen til at distribuere spørgeskemaet.

Mange eksempler på etiske brud afvises alt for let som menneskelige fejl, der skyldes den forvirringstilstand, der så ofte opstår under interviewproceduren, "støvsugning" af litteraturen, diskussion med vejledere, dataanalyse, eller fremlæggelse for kolleger. Sådanne fejl har ikke den store betydning, når bare de rettes hurtigt, men når der er prestige på spil

kan fristelsen til at overse den slags – især når det ikke bliver opdaget og hvor det gør argumentationen mere plausibel – være svær at stå imod.

Eksempler herpå omfatter at overdrive og polarisere det i forhold til eget arbejde modsigende i litteraturen, at censurere citater for at lægge vægt på egne synspunkter, overdreven anvendelse af halvrelevante referencer (ofte baseret udelukkende på abstrakter) for at gøre læseren "blind", og at "miste" eller på anden måde "begrave" afvigende og ubekvemme data.

Et særligt udbredt eksempel på denne kosmetiske proces i ph.d.-forskning er tendensen til at efterbehandle sin forskningsmetodologi for at tilpasse resultaterne. De mest perfekt udtænkte metodologier afspejler sjældent virkeligheden! Uerfarne forskere har tendens til at undervurdere, hvor meget forskning, der er ren indlæring; det gælder ikke kun forskning i selve forskningsemnet, men også i metode og forskningspraksis. Men alle forskere begår fejl, og det giver ofte de mest værdifulde lejligheder til at lære af sine erfaringer. Således burde de – fejlene – erkendes åbent, lige-

HONGKONG: FRYGT FOR AKADEMISK FRIHED

som de burde diskuteres i forskningsrapporterne. At præsentere forskningen som en problemfri proces omfattende udtænkning, undersøgelse, analyse og diskussion, er ikke bare uoverbevisende, det er også svigagtigt og uærligt.

De fleste forskere er særdeles forstående, hvad angår ph.d-stipendiaterne og deres vejledere, der i stigende grad forventes at producere publikationsværdig og banebrydende forskning samtidig med, at deadlines bliver kortere og bevillingerne skrumpet. Men at tilstræbe alt dette på bekostning af de etiske standarder er at løbe risikoen for at godtage et sådant pres samtidig med, at man underminerer den akademiske forsknings validitet i det hele taget.

Imidlertid er det alt for let at skyde skylden på den enkelte forsker i tilfælde, hvor der er begået etiske fejl. Ofte er det mest vejlederen, der – direkte eller indirekte – er ansvarlig. Forholdet mellem stipendiat og vejleder er altid sårbart over for misbrug grundet den implicitte skævhed i magtbalancen, og netop derfor, fordi der ingen andre realistiske begrænsninger findes, er etikken så vigtig. Men fristelsen til at se stort på etiske spørgsmål i vejledningen vokser hele tiden, godt hjulpet af det voksende pres til at fremvise konkrete beviser på forskningsaktivitet, om det så er med henblik på at forbedre rankingresultaterne, at score kortsigtede kontrakter, søge stillinger eller sikre sig forskningsmidler.

Jeg har på det seneste hørt om hårdt pressede forskere, der har forpligtet sig til at være vejledere for ph.d-stipendiat på trods af en stort set total mangel på relevant ekspertise i eller interesse for forskningsområdet; der er sågar dem, der har påtaget sig vejlederrolden for stipendiat, der ingen eller kun meget ringe chancer har for at gennemføre ph.d.-forløbet, bare for at give cv'en en kortsigtet saltvandsindsprøjtning i forbindelse med, at man søger bedre stillinger på andre institutioner. Andre vejledere ignorere de professionelle forpligtelser for dermed at få bedre tid til seriøs samtale med deres stipendiat.

Andre igen giver en så detaljeret vejledning, at det tangerer indoktrinering, for det kan klares langt hurtigere end lange interaktive diskussioner med undersøgende formål. Der findes også vejledere, der påtager sig ph.d.-vejledning, under den eksplicitte forudsætning, at vejle-

ren får status som medforfatter på de tre første artikler, stipendiaten producerer, uanset hvem der rent faktisk har stået for arbejdet.

Forskning i den virkelige verden handler om kompromis. På den ene side skal man være i besiddelse af den slags naive og selviske elfenbenstårn-idealisme, der udelukkende anser forskning som et bidrag til menneskets viden, klart adskilt fra spørgsmål om, hvem der rent faktisk betaler. Og på den anden side findes de pragmatiske nødvendigheder såsom meningsfuld forskning (adgang, syntese, sammenhæng, omkostninger, tid) og effektiv vejledning (interaktionsmanagement, deadlines, karriereforventninger, forhandlinger om ressourcer).

Et **etisk kompromis** skal ligge et sted mellem disse uforenelige idealer og det praktiske. Er det f.eks. etisk forsvarligt at indstille et forskningsprojekt – med det spild af muligheder og ressourcer, det som regel indebærer – bare fordi, man gik ind i projektet med utilstrækkelig klarhed vedrørende realiteterne ved forskningsaktiviteten? Jeg spekulerer tit på, hvordan skatteyderne ville reagere, hvis bare de vidste, hvad der sker med de forskningsmidler, de betaler for, og hvilke værdier de ville påhæfte store dele af den genererede "viden". Det, som driver forskeren og vejlederen i kompromiset, er den personlige tilgang til forskningsetikken understøttet af den enkeltes egne personlige (måske endda ubevidste) moralske principper.

Forskning er en proces kendetegnet ved **principbegrundede kompromisser**, en proces der bygger på en professionel viden om forskningsmetoder og deres begrænsninger, som er drevet af personlige interesser og energi, og som præsenteres med nøjagtig så meget ærlighed og objektivitet, som det kan lade sig gøre at samle sammen. Etiske problemer rejser sig ved alle disse aspekter, og enden til at løse dem er et uundværligt og løbende krav til forklaringen. Et svar på sådanne problemer kunne være at tilbyde alle ph.d.-stipendiat interessante og relevante kurser i forskningsetik, men i sidste ende drejer det sig udelukkende om ærlighed og professionel kompetence hos den enkelte forsker, herunder vejlederne. ■

Kilde: Uddrag fra THES 16.5
Oversættelse: Martin Aitken

På den sidste dag med britisk styre (30. juni) udløb anhsættelsen for Hong Kongs eneste menneskerettigheds-ekspert, Nihal Jayawickrama – og ansættelsen blev ikke forlænget, da det nye styre trådte til.

"Der er indført en ny konformitet. Jeg har på fornemmelsen, at de tror, at jeg kunne blive en forstyrrelse. De ønsker folk, der hjælper – ikke kritiserer – den nye administration. Min forskning dækkede alle de forbudte områder; inkluderet selvbestemmelse for Hong Kong, Tibet og Taiwan", sagde eksperten. Et længere jura-kursus i menneskerettigheder er nu blevet skåret ned til to måneder.

Fyringen af juristen er et af de få tegn, som kan fortælle, hvordan det nye styre vil administrere den akademiske frihed efter vestligt mønster, som hidtil har præget Hong Kongs britisk prægede universiteter.

Kina ønsker, at Hongkong skal styrke den "patriotiske uddannelse" og den nationale stolthed. Men

lærere ved Hong Kongs Universitet har kritiseret, at skolebøger skal omskrives.

Kritikken er straks blevet fordømt – ikke fra fastlands-Kina – af et medlem af interimsstyret i den tidligere britiske koloni, finansmagnaten David Chu. Hans angreb på kritiske akademikere tolkes som et klodset forsøg på at knægte den akademiske frihed: Det er ikke et tegn fra den nye regering eller Beijing, men et advarselssignal fra den nye politisk-økonomiske elite, sagde en gæsteforsker i international politik, Richard Baum.

David Chu svarede prompte gennem et brev til Baums dekan: *"... Hong Kong skal afvise det grimme amerikanske syndrom, som jeg troede var faldet i Saigon",* sagde finansmagnaten, som senere nægtede, at han havde prøvet at få akademikere fyret: *"Men det er da rigtigt, at jeg har en lang liste over folk, som burde trække sig tilbage ..."* (Guardian, 5. aug.) ■

DEN KLASSISKE DANNELSE

Professor Hanno Hackmann – stjernesociologen ved Hamburg Universitet – holder talen ved universitetets årsfest. Han kender de klassiske akademiske dyder og spiller rutineret på dem. Han forfører publikum

Hanno tog en slurk vand. Alle, der kendte ham, vidste, at det var tegn på slutspurten. Nu tog han hul på foredragets sidste kvarter. Omkranset af stedsegrønne planter stod han, en slank smokingklædt skikkelse, på den mønstersmykkede talerstol i den festligt udsmykkede historiske renessancesal og lod sin varme stemme rulle hen over tilhørerne i bølger af elegante modulationer. Han havde i en god halv time indhyldet dem i sin veltalende brusen; nu fulgte de ham overalt – de åd af hans hånd. Og han førte dem gennem tidligere livsformers trylleskove, forgangne tænkemåders hulesystemer og bizarre tankebaners intellektuelle labyrinter, indtil han havde forvirret dem så grundigt, at den hverdag, som de var fortrolige med, i en halv times tid fortonede sig i dette retoriske skyggeriges halvmørke og åbenbarede en skjult verden, hvor klare – og dog slørede – værdier lyste som ædelstene fra jordens indre.

Han holdt sine tilhørere fanget i deres egen beredvillighed til at give sig hen. De forlod forsikringsimperierne og bankkon-sortiernes chefkontorer, konferencesale og mødelokaler og forventede at finde korridorer rungende af ekkot af disse værdier. Hvad det var for værdier – det var ligegyldigt, når blot de passede ind i deres egen verden. De ønskede værdier, som gennem denne anden verdens dybsindighed og dobbeltbundethed skulle få deres aura til at træde frem, så at sige dublere dem. Der var hemmelige døre bag tapetet, som skulle åbne sig for dem og overraskende vis vejen til nye erkendelser.

Hanno vidste, hvordan man skulle åbne disse døre – og han var også i stand til at dosere mængden af overraskelser, så tilhørerne fik netop, hvad de forventede. Det krævede taktfølelse og fingerspidsførmelse og en veludviklet balanceevne at opfylde sine tilhøreres behov for stimulation – uden at gå over stregen. De fleste af hans kolleger på universitetet var for kønsløse og for uengagerede til at gøre forsøget; andre var brutale og blottet for enhver form for

finfølelse: de talte om undertrykkelse, udnyttelse af naturen og den tredje verden; enkelte overlevende individer af en uddøende race sågar om arbejderklassen.

Hanno derimod badede sine udmattede tilhørere i kulturtraditioner. Medens deres kroppe hvilede behageligt i stolene i det store auditorium, førte han deres sjæle over fortidens have, hvor nutidens problemer blev reduceret til ringe på vandet. Og så lod han underet i det 15. århundredes Firenze genopstå; bevægende og bevæget talte han om republikkens kamp mod tyrannstaten i Milano (han vidste, at de gamle honoratiorens nu alle glødede af begejstring i erindringer om den modstand mod Hit-

ler, som de efterhånden havde fået overbevist sig selv om, at de faktisk havde ydet) og han beskrev i malende vendinger, hvordan konceptet for et ordnet statsstyre var blevet født – så strålende som Botticellis fremstilling af Venus' fødsel. Hans veltalende skib strøg for fulde sejl over vandene. Han stod ved roret og skuede ud over semantikkens hav. De andægtige ansigter foran ham flød sammen og forvandlede sig til skumtoppe på bølgerne, som gennemtrængte hans ånd. Åndshistoriens aftenhimmel hvævede sig over ham, og stjernerne begyndte at funkle. Guicciardini, Leonardo, Bruni, Ficino, Machiavelli, Bacon, Shakespeare, Fludd, John Dee – han var nået til det punkt, hvor

han havde talt sig selv og sine tilhørere i en trancelignende tilstand ... han fremmanede sågar fortidens ånder for at bibringe dem alle erkendelsen af, hvilket under det var, at demokratiet var født i selvmodsigelsens ånd ... permanente konflikter og skiftende forfatninger ... borgerhumanisme og engagement ... stændernes tredeling og statens enhed ... tre og en fjerde – en forestilling om en påkrævet ramme for tankevirvar'et i Europa ... til de tres mangfoldighed føjes et fjerde element: princippet om enhed ... en svulstig kabbala – nu måtte han smøre tykt på:

Hvad var det nu de hed, Dumas' tre musketerer? Athos, Porthos og Aramis. De repræs-

Schwanitz: DER CAMPUS (Eichborn Verlag 1995)

Romanen er en nærgående miljøbeskrivelse af universitetet. I dette afsnit beskrives den klassiske dannelses dyder på universitetet. Hovedpersonen, sociologiprofessor Hanno Hackmann, kender koderne og spiller rutineret på dem.

Forfatteren, **Dietrich Schwanitz**, er professor i engelsk litteratur og kultur ved Hamburgs Universitet.

Oversættelse fra tysk ved Vivi Rønne.

TEGNING: OTTO DICKMEISS

til det nævnte eksempel. Det stod der godt nok i manuskriptet, men han udelod det for alle tilfældes skyld. Det var sikrere at bruge Kant. *"Også Kants tre spørgsmål: 'Hvad skal jeg gøre?' 'Hvad kan jeg vide?' 'Hvad tør jeg håbe på?'"* går først med det fjerde spørgsmål *'Hvad er mennesket? op i en højere enhed.'* Sejlene på hans retoriske karavel fyldtes med luft. Han talte om den politiske humanismes genopdager, Hans Baron, og om hans flugt fra nazisterne i eksil i Amerika. Om Rosenkreuzerne og Nova Atlantis. Om Harringtons demokrati-utopi "Oceana". Om *de fire temperamenter og den fuldendte samklangs firstemmighed, om kvadrivium og trivium ...* da gik det pludselig op for ham, hvad det var, der havde irriteret ham hele tiden: Personen ved siden af Gabrielle på femte række, det var Babsi. Der opstod urolige malstrømme i hans hjernes rolige strømninger.

[...]

Hans foredrag brusede frem mod sin afslutning. Havde tilhørerne mon bemærket hans forvirring? Hans sætninger begyndte så småt atter at blive forståelige for ham selv, og ved afslutningen stod han igen ved roret og anløb triumferende havnen for fulde sejl: *"Athos, Portos og Aramis, hver på sin plads – og i hver enkelt af os er der en D'Artagnan: En for alle og alle for én. Denne politiske og kulturelle arv fra den florentinske borgerhumanisme er det hjerte, som satte vort demokratis kredsløb i gang. Lad os være musketerer, meine Damen und Herren – dog ikke længere musketerer i kongens tjeneste, men derimod i demokratiets tjeneste!"*

Han nikkede let, og bifaldet bragede løs. Han havde gjort det igen, denne semantikens ypperstepræst. Han havde hævet bægeret, og guden havde åbenbaret sig for ham. Han var en olympier. Det var nu, at han med et stilfærdigt Tizian-smil og en flygtig sænkning af øjenlågene skulle vise publikum sin taknemmelighed. ■

KRITISK EVALUERING AF RUC

UNIVERSITETSLÆREREN 106 (august måned, s. 5) ses evalueringen af dansk/nordisk fagene at være faldet ud med en kritik af RUC's struktur: Det kritiseres, at nogle studenter fra basisuddannelsen kommer med for ringe forudsætninger til at kunne læse dansk på overbygningen. 'Skal danskfaget sikres i tilstrækkelig grad, må der gennemføres gennemgribende strukturelle ændringer i basisuddannelsen', hedder det.

Kritikken af basisuddannelsen og af RUC's undervisningsformer er forudsigelig. Ganske vist er hele evalueringsscentrets koncept og idé at evaluere uddannelser på deres egne præmisser, men hver eneste gang de faglige styregrupper kommer i sving foregår evalueringerne jo alligevel som sammenligninger af uddannelser på storebrors standard-betingelser. Sidste gang dette også skammelig forvred kvalitetsbilledet var i evalueringen af økonomiuddannelserne i Aalborg.

Hvor tilegnelsesrytmerne af faglighed er forskellig bliver der naturligvis forskelle at fokusere på undervejs. Når man stikker et termometer ind efter to år slår en fagdisciplineret grunduddannelse naturligvis anderledes ud på en skala end målinger efter en basisuddannelse. Hvad ellers? Sådanne måleresultater er inderligt uinteressante og kan mestendels kun bruges til fag-

kollegers indbyrdes småskårne drillerier. Det politisk uansvarlige i at blæse sådanne måleresultater op er imidlertid, at svage sjæle også i de nye miljøer bruger det til at fagimperialisere de tværfaglige basisuddannelser.

Men – skal jeg hilse at sige – det modsat ville være det nemmeste ting i verden at måle: Hvordan traditionelt fagligt grunduddannede, der skifter til en overbygningsuddannelse på RUC, slet ikke har samme overblik, mod og fantasi til at grænseprøve deres faglighed i de projektvalg på overbygningerne som deres studiekammerater, der har taget deres basisuddannelse på stedet. Hvem gider måle sådan noget?

Det interessante er ikke at gøre store numre ud af, at æbler naturligvis ikke smager som pærer – men til slut at konstatere, om der er forskel på mæthedsfølelsen når frugterne er ædt. Og før jeg ser en bevisførelse for, at ph.d.-afhandlinger på RUC skulle være kvalitativt ringere end ph.d.-afhandlinger udarbejdet i København eller Aarhus giver jeg ikke meget for faglige styringsgruppers strukturkritik af de nye universiteters uddannelser. Det burde andre heller ikke gøre. ■

*Jørgen Vogelius
lektor og tillidsmand,
RUC*

enterede de tre stænder adel, gejstlighed og borgerskab, men de er ikke tilstrækkelige. Hvis der kun var dem, så ville samfundet falde fra hinanden. Derfor supplerer Dumas dem med en fjerde: D'Artagnan, princippet om deres enhed. En for alle og alle for én, lyder dette princip. Det er den litterære fremstilling af engagementet, mine damer og herrer. Ligesom de tre klassiske fakulteter jura, medicin og teologi forenes ved hjælp af det fjerde, filosofien (det passede både de reaktionære og de leninistiske revolutionære ...) Også Marx' verdenshistoriske mission for at ophæve den fremmedgjorthed, den fjerde stand befandt sig i forhold til de tre andre stænder, kan føres tilbage

Til højre står den adressering, hvorunder abonnementet er registreret. Er der fejl eller mangler, eller skal modtageren ikke længere modtage UNIVERSITETSLÆREREN, bedes henvendelse rettet til bladet på tlf. 39 15 30 45

'SCHEIN' OG VÆSEN

Mange forskere har skepsis og mistro i sig, og derfor er de ulykkelige! De er empirikere, og går ud fra det, de kan iagttage. Men de har skepsis'en i sig; er det nu et rigtigt billede eller er det 'schein', er verden i virkeligheden hvad den giver sig ud for?

Det siger sig selv, at hvis du ikke har en vis robusthed overfor den slags tanker, så bliver du ulykkelig ...

Henrik Dahl kalder sig selv sociolog, og kan til nød acceptere at blive kaldt "livsstil-forsker". Offentligheden kender ham mest som "trend-forsker", som forsker i, hvad der er "hot" lige nu, ikke bare i tøjstil og mode, men i værdiorientering. Som sådan bliver han brugt i medierne (fx Politiken), når vi skal finde ud, hvad der lige nu er "trendy".

Han har udgivet en bog om livsstil, om "hvordan man finder vej i en verden af overflader". Det er absolut ikke en PIXI-bog, men et forsøg på at tyde umiddelbare tegn i vores omgivelser og afkode dem. Og semiotikere har deres egne koder og denne bog er ingen undtagelse, selv om den indimellem søger at formidle ved hjælp af dagligdags henvisninger. Den fortæller, således om værdiladninger i bestemte aviser, bilmærker og kropskulturer m.m.

Penge, uddannelse og prestige

Det er en grundpåstand i bogen, at der sker en teleologisering (:anskuelse, at hvad der sker, er formålsbestemt) og at den enkelte værdier skabes herudfra. Hver enkelt vil altså ansue sine nuværende levevilkår, sin personlige livsbane og sin stands og families historiske bane – og derudfra konstruere en fortælling, der begrundet denne tinges tilstand. Opgaven for den ene kan altså være at konstruere en fortælling (selvopfattelse), der gør hans relativt opportunistiske stræben og strategiske alliancer fornuftig og målrettet, mens opgaven for en anden er at konstruere en fortælling, der gør prestige, gruppesolidaritet og en ikke særligt stor løn fornuftig og målrettet.

Dahl studerer bl.a. værdier ud fra de sociale ressourcer ved hjælp af indikatorerne **penge, uddannelse og prestige**. Folk kan placere sig på forskellige niveauer, og der sker en gruppering – selv om det er en af bogens hovedteser, at mens man i et traditionelt samfund har defineret sin identitet positivt ud fra bosted, forældres stand, eget køn, plads i fødselsrækken osv. så er det moderne menneske kendetegnet ved, at man ikke tilfører denne eller hin gruppe ...

Forskelle mellem hovedområderne

Dahl tøver, da UNIVERSITETSLÆREREN telefonisk prøver at presse ham til at placere en forsker:

"Forskere er meget forskellige og hvis man skal sige noget, så må man ind i professionssociologien. Men – modsat hvad mange tror – så har mange forskere altså ikke et meget stærkt nysgerrigheds-gen. De er ikke opdagelsesrejsende, men nybyggere der bygger videre på kirker, huse, veje. De arbejder ud fra de små ting, ud fra de gængse metoder og de rammer, som nu engang er sat ..."

Han mener dog godt, at der kan ske en vis rubricering inden for hovedområderne. Og det sker hovedsagelig ud fra indikatorerne penge, uddannelse og prestige:

"Humanister er ekstremt veluddannede. Lønnen er begrænset, for uddannelsen kan ikke umiddel-

bart konverteres til områder, som der er penge i. Men der er høj status, for hvis du er professor kan du godt regne med at blive ridder af Dannebrog – og så er du jo en fin mand", siger Dahl og placerer denne gruppe i øverste højre hjørne i værdiskemaet.

"Samfundsvidenskabsfolk er sværere at placere. De ligner i nogen grad humanisterne, men deres normative orientering vil ofte være lidt anderledes. Der er således få højreorienterede samfundsforskere! De har en værdiorientering med mere ideelle hensyn. Hvis du er god og fræk vil du dog også kunne hæve højere honorarer end humanisterne ...", siger Dahl og placerer dem alligevel i øverste højre hjørne.

"I naturvidenskab, medicin og teknisk videnskab er man relativt højtuddannet, man har nogen prestige, men på lønsiden har du store muligheder

og her ligger du godt". De placeres i øverste venstre hjørne.

Kritik af andre forskere

Dahl – som er forskningschef i markedsanalyseinstituttet AIM ved godt, at hans forskning bygger på en del generaliseringer: *"Jeg kommer med påstande – uden forbehold – om, at sådan og sådan ser folks livsformer ud! Det er nok atypisk, at jeg vover pelsen på den måde",* siger han og angriber sine kolleger i samfundsvidenskab for at være for passive: *I den videnskabelige kultur er det besynderligt, at man helst udtaler sig, hvordan ting ikke er. Der ville komme meget mere spændende forskning frem, hvis forskerne vovede at sige, hvordan tingene er..."*

Henrik Dahl: Hvis din nabo var en bil (Akademisk forlag).

Minerva værdikort:

Værdikortet indplacere folk (grupper) efter deres normative orienteringer. Modellen fokuserer på strukturer og relationer mellem folk. Folk med samme værdier placeres således i det samme felt.